

RADIOGRAFIA I IMPACTE DE LA CONTRACTACIÓ PÚBLICA CATALANA EN DRETS HUMANS

Setembre 2021

Radiografia i impacte de la contractació pública catalana en Drets Humans

Un informe de l'Observatori DESC
Setembre 2021

© Associació de Drets Humans, Observatori DESC
C/ Casp 43, Baixos
08010 Barcelona

Redacció: Marta Ribera Carbó
Revisió: Clàudia Custodio Martínez, Ernest Gutiérrez, Irene Escorihuela
Disseny i maquetació: Oriol Moya Cànovas

Foto de portada: Ivan Bandura / Unsplash

Data de publicació: Setembre 2021

AMB EL SUPORT* DE:

Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament

Generalitat
de Catalunya

Ajuntament
de Barcelona

*El contingut d'aquesta publicació és responsabilitat exclusiva de l'Observatori DESC i no reflecteix necessàriament l'opinió de l'ACCD, la Generalitat de Catalunya o de l'Ajuntament de Barcelona.

Taula de contingut

	Taula de contingut	6
1.	Introducció	8
2.	EMS i empreses facility: què són i què fan	10
2.1.	Les externalitzacions i outsourcing	10
2.2.	Naixement, regulació i identificació	11
3.	Pràctiques i conseqüències	13
3.1.	Pobresa i precarietat laboral	13
3.2.	Especialització en la provisió del servei?	14
3.3.	Adaptació de les EMS, facilities, anàlogues i afins en la contractació pública	15
4.	Metodologia estudi quantitatiu: empreses actores, volum, contractes i àmbit	16
5.	Resultats	17
5.1.	Contractistes. Principals organismes contractants	17
5.1.1.	Administracions catalanes	18
5.1.2.	Ajuntament de Barcelona	19
5.1.3.	Administracions estatals	20
5.2.	Adjudicatari: actores principals	21
5.2.1.	Fomento de Construcciones y Contratas S.A. (FCC)	23
5.2.2.	Actividades de Construcción y Servicios S.A. (Grup ACS)	25
5.2.3.	Telefónica S.A.	27
5.2.4.	Ente nazionale per l'energia elettrica S.p.A (ENEL)	28
5.2.5.	Ferrovial	29
5.2.6.	Indra Sistemas S.A.	31
5.2.7.	SACYR S.A.	32
5.2.8.	ACCIONA	34
5.2.9.	Suara Cooperativa	35
5.2.10.	International Service System (ISS)	36
5.2.11.	Altres EMS o empreses facility	36

6.	Precarietat en la contractació pública: impacte ampli d'empreses multiserveis, facilities, anàlogues i afins i evolució temporal	37
7.	Anàlisi per classificació de l'objecte del contracte	39
7.1.	Serveis de clavegueram, brossa, neteja i medi ambient	41
7.2.	Serveis comercials al detall d'hostaleria i restauració	42
7.3.	Treballs de construcció	43
7.4.	Serveis de reparació i manteniment	44
8.	Vulneracions i narratives de drets humans de les majors actores de contractació pública a Catalunya en la seva operativitat territorial	45
8.1.	FCC	45
8.2.	ACS	48
8.3.	Telefónica	50
8.4.	ENEL	53
8.5.	Ferrovial	54
8.6.	Indra	56
8.7.	Sacyr	57
8.8.	ACCIONA	58
8.9.	SUARA Cooperativa	60
8.10.	ISS	61
9.	Conclusions i recomanacions	63
9.1.	Conclusions	63
9.2.	Recomanacions	64
10.	Annexos	68

1. Introducció

Les **administracions públiques** representen avui en dia **macro actores en el consum de béns i serveis**, un consum que s'articula a través de les **eines de contractació pública**. La rellevància en l'economia de la contractació pública és innegable, ja que s'estima que representa entre un 10% i un 20% del PIB de l'estat espanyol, i es distribueix entre els tres nivells administratius de l'Estat. El sector públic autonòmic canalitza gairebé el 50% de l'import total de contractacions efectuades a l'estat espanyol, el sector local al voltant del 30% i el 20% restant correspon a les administracions estatals.¹

Tot i que la privatització i subcontractació dels serveis públics han tingut lloc a l'Estat des de fa dècades, les **retallades en l'àmbit públic** derivades de la crisi de 2008 s'han traduït en **valors d'adjudicació cada vegada més competitius**, i en la reducció en el nombre d'empreses que participen en l'àmbit de la contractació pública. **Multinacionals i grans empreses acaparen alts imports de les adjudicacions i licitacions públiques**, molt per sobre del seu pes en els mercats privats: el 2017, les grans empreses van contribuir al 35,9% de l'economia catalana enfront del 56,9% de les petites i mitjanes empreses (PIMEs)², però a aquestes últimes només se'ls va adjudicar el 28% de la contractació pública (dades de l'OECD a nivell de l'estat espanyol)³. Aquestes grans empreses i multinacionals aconseguen les adjudicacions perquè poden oferir **preus més competitius, traslladant el pes dels pressupostos ajustats a despeses de personal i mai en el seu marge de benefici**.

Malgrat que les administracions públiques mantenen la titularitat de la propietat del servei, aquestes transfereixen les responsabilitats de gestió, de recursos humans, l'establiment de les condicions de treball i drets de les persones treballadores a l'empresa contractada, i a causa de l'amplitud d'actuació d'aquestes grans empreses, les administracions esdevenen clientes d'un proveïdor que factura a servei prestat i que té **una gran capacitat d'influència** des de l'oferta privada **sobre la demanda pública**.

Per aquestes raons, aquesta recerca busca **(1) Identificar les principals empreses i grups empresarials actors en la contractació pública a Catalunya, i mesurar-ne l'impacte i evolució**. La present anàlisi demostra que les empreses amb més volum i nombre de contractes adjudicats són grans multinacionals, grups d'empreses i societats mercantils, algunes dedicades exclusivament a la provisió de serveis diversos i subcontractats.

En aquesta anàlisi, però, volem posar èmfasi en la **precarietat laboral i la deterioració del servei que es produeix quan el servei públic s'externalitza a una empresa multiservei (EMS), d'outsourcing, o dedicada a gestionar instal·lacions (facility)**. Al llarg d'aquest informe ens podem referir a aquest conjunt d'empreses com a EMS i/o *facilities*, o simplement EMS.

La dificultat d'identificar aquest tipus d'empreses es deriva de la falta d'una regulació que determini què es considera una EMS o facility, i per tant, de la impossibilitat d'elaborar un registre. Aquestes empreses, enteses com a mercantils que sovint duen a terme pràctiques de precarització laboral i *dumping* social, tenen com a objectiu executar tasques a un cost molt menor comparat amb si aquestes estiguessin internalitzades per l'empresa o institució pública contractant, a costa dels drets laborals dels i les treballadores. Canvien i amplien la seva raó social per evitar l'aplicació de convenis sectorials, cosa que dificulta l'exercici de drets sindicals, retribueixen amb salaris inferiors als que normalment es paguen per dur a terme les mateixes tasques, i abusen de contractació temporal i/o sotmeten als treballadors i treballadores a alts índex de rotació i canvis d'horaris⁴. Per tant, aquesta recerca busca

¹ CNMC (2019), *Radiografía de los procedimientos de contratación pública en España*, Madrid.

² PIMEC (2019), *Anuari de la Pime Catalana*, Barcelona.

³ OECD (2018), *Estudios Económicos de la OECD*, España.

⁴ Esteve-Segarra, A. (2015). *Empresas Multiservicios y contratación temporal por obra y servicio determinado. Desayuno de trabajo colegio de abogados de Valencia*.

també **(2) Identificar les empreses multiservei i *facilities* i mesurar el seu impacte i evolució en el volum de contractació pública a Catalunya.**

Aquest tipus d'empreses, però, no acostumen a actuar en solitari. Sovint, formen part de **grans grups empresarials diversificats o són filials de multinacionals** que es beneficien indirectament de la posada en pràctica d'aquestes condicions. La difícil localització de les EMS i *facilities* i la seva vinculació amb grans empreses comporta que qualsevol anàlisi del seu impacte que es limiti només a les que s'autodenominen com a multiserveis o *facility managers* acabi sent **conservador**. És per aquest motiu que en aquest estudi **s'amplia l'anàlisi a les empreses o grups** vinculats a les EMS o *facilities*, que s'anomenaran **"empreses afins"**. S'afegeixen també casos d'empreses que **no s'autodenominen com a EMS, *facility* o d'*outsourcing***, però que **apliquen el mateix tipus de pràctiques**, que anomenarem **"empreses anàlogues"**. També **s'analitza la contractació en funció de l'objecte del contracte**, focalitzant la recerca en els serveis proveïts més sovint per EMS i anàlogues. És d'aquesta manera, abastant un concepte sociològic-jurídic més ampli de les empreses beneficiades de l'aplicació de pràctiques de *dumping* social, que es pot **entreveure l'impacte real que aquestes empreses tenen en la contractació pública.**

A causa del caràcter global i multinacional de les empreses vinculades a EMS, *facilities*, afins i anàlogues la seva actuació no es limita a Catalunya, o l'Estat espanyol. Les empreses vinculades a aquestes que operen a l'estranger reproduïxen sovint les mateixes pràctiques, i com es demostra a l'apartat vuitè d'aquest informe, moltes són sovint denunciades per dur a terme activitats que vulneren drets humans. La coherència en la contractació pública no consisteix només a adjudicar contractes a empreses que no apliquin pràctiques de precarització i *dumping* social a Catalunya, sinó també a aquelles que respectin els drets humans de les seves treballadores i de les comunitats on operen a l'estranger. És per aquest motiu que aquest informe també **(3) analitza els relats, polítiques i coherència en el respecte pels drets humans a través de l'operativitat territorial de les principals actores detectades en la contractació pública de Catalunya.**

La impunitat de l'aplicació de pràctiques de precarització en la contractació pública, contribueix a l'establiment i la normalització d'un alt grau de precarietat en la provisió de serveis públics. A més, la contractació d'empreses amb discursos de política de responsabilitat corporativa i respecte als drets humans, però que apliquen pràctiques a l'estranger contràries a aquestes, **afecta i minva la coherència de les institucions públiques.**

Un cop identificades les principals empreses actores i el seu impacte en contractació pública, l'abast i conseqüències de la contractació d'empreses multiservei, *facility* i afins i el relat i coherència de les polítiques de drets humans en la contractació pública, s'enumeren al final de la recerca un seguit de recomanacions.

Objectius del present informe

1. Localitzar les principals empreses actores en la contractació pública executada a Catalunya, i analitzar l'evolució i l'impacte de cadascuna d'elles.
2. Identificar les empreses multiservei i *facilities* i mesurar el seu impacte i evolució en el volum de contractació pública.
  - Per poder captar l'impacte real d'aquestes empreses, en algunes anàlisis s'ha ampliat el concepte socio-jurídic d'EMS, *facility* i d'*outsourcing* incloent empreses afins i anàlogues. També s'ha analitzat l'abast dels contractes adjudicat a favor d'aquestes empreses en funció de l'objecte del contracte, centrant la anàlisi en quatre tipus de servei localitzat, i afegint casos d'empreses anàlogues a les pràctiques d'EMS.
3. Analitzar els relats, polítiques i coherència en el respecte pels drets humans a través de l'operativitat territorial de les empreses detectades en el primer objectiu.

Fernández Avilés, J.A. (2016) Empresas "multiservicios" y *dumping* social: estado de la cuestión, CEF-Trabajo y Seguridad Social. Comentarios y Casos Prácticos, núm. 405, p. 5

Cabezas Fernández, M. (2018), Informe UGT - La precariedad laboral en los servicios externalizados de atención a la violencia de género.

UGT (2017), Informe ERO's - Multiserveis, l'estafa de la Patronal.

Cavas Martínez, F. (2017) El convenio colectivo aplicable en las empresas multiservicios, Revista de Jurisprudencia

2. EMS i empreses facility: què són i què fan

Els serveis públics es poden prestar de manera directa per part de les administracions o de manera indirecta a través d'empreses privades, entitats sense ànim de lucre o altres entitats públiques. En aquest informe, centrarem l'anàlisi en **les principals actores privades involucrades en la provisió indirecta a través de modalitats contractuals**, sense tenir en compte per tant la provisió a través de subvencions o convenis.

La tendència creixent tant en el sector privat com en les administracions públiques de subcontractar i externalitzar serveis que abans es trobaven integrats ha activat les alarmes per la precarització progressiva del treball i per la pèrdua de qualitat en els serveis prestats⁵. Tot i que aquest augment en subcontractació també ha tingut lloc entre les empreses privades, en aquesta anàlisi ens centrarem en les conseqüències en l'esfera de les administracions públiques.

Les figures i pràctiques que s'amaguen darrere d'aquesta tendència són diverses i ambigües, i se submergeixen en un món de termes on abunden els anglicismes.

2.1. Les externalitzacions i outsourcing

El terme central entorn del qual giren aquestes pràctiques és la **(sub)contractació o externalització** del servei. Aquesta es produeix quan una empresa o organització contracta una empresa externa perquè posi a la seva disposició treballadors i treballadores perquè executin tasques específiques. Per tant, aquesta empresa externa actua com a intermediària entre la principal i la persona treballadora. Un altre terme cabdal per entendre aquestes pràctiques és l'**outsourcing**, en què l'empresa contractant delega directament processos interns a l'empresa externa perquè se n'encarregui de manera indefinida.

Els contractes públics en què s'adjudica l'externalització d'un servei o en què es realitza un **outsourcing** tendeixen a ser a favor d'empreses d'un perfil específic: són sovint **multiserveis** o empreses **facility**, empreses que s'especialitzen en la gestió de serveis per a altres companyies. Algunes fins i tot **s'especialitzen en la provisió de serveis públics**, adaptant el seu catàleg a les necessitats de les administracions.

Per una banda, les **EMS**, també anomenades de serveis integrals, es caracteritzen per dedicar-se a proveir al client amb aquells serveis que necessita, sense especialitzar-se en cap, i per tant, per **la falta d'una activitat principal**. El ventall de serveis que ofereixen més sovint aquest tipus d'empreses són la neteja, seguretat, hostaleria, manteniment, transport o bugaderia. Tot i així, els serveis que ofereixen no es limiten a les tasques anteriors, considerades auxiliars a processos productius, sinó que també inclouen funcions **que afecten el nucli central de les activitats empresarials**, com podrien ser la comptabilitat, serveis de *software*, l'assessorament jurídic, l'atenció al client o l'assistència tècnica⁶. Per altra banda, les empreses *facility* s'assimilen a les EMS en tant que fan la provisió d'un ampli ventall de serveis que s'adapten a les necessitats del client sense especialitzar-se en cap, però la gestió de serveis,

⁵ Cabezas Fernández, M. (2018), Informe UGT - La precariedad laboral en los servicios externalizados de atención a la violencia de género.

⁶ Esteve-Segarra, A. (2015). Empresas Multiservicios y contratación temporal por obra y servicio determinado. Desayuno de trabajo colegio de abogados de Valencia.

Fernández Avilés, J.A. (2016) Empresas "multiservicios" y dumping social: estado de la cuestión, CEF-Trabajo y Seguridad Social. Comentarios y Casos Prácticos, núm. 405, p. 5

operacions i de manteniment es **concentra en edificis i instal·lacions**. El terme *facility*, “instal·lació” en anglès, prové del terme *facility management*, gestió d’instal·lacions, que reflecteix el conjunt de tasques que desenvolupen aquestes empreses. Alguns exemples coneguts d’EMS i empreses *facility* a l’Estat espanyol són Multiserveis Nдавant, Clece, ImesApi, Sacyr o Valoriza.

El fet que aquestes empreses “EMS” o *facilities* s’encasellin en diferents activitats fa que **estadísticament sigui complicat determinar el nombre de persones assalariades realment vinculades a aquestes pràctiques, així com el volum d’ingressos que gestionen i els beneficis que generen**.

La classificació estadística que mesura l’impacte econòmic de les empreses dels diferents sectors i del nombre de treballadors associats és el codi de Classificació Nacional d’Activitats Econòmiques (CNAE), que classifica les empreses en **funció de la seva activitat econòmica principal**. Donat que les EMS o *facility* es caracteritzen per dur a terme diferents activitat sense especialitzar-se en cap d’elles, però no existeix una subclassificació que inclogui les empreses que proveeixen múltiples serveis i existeix un cert marge perquè les empreses escullin el seu codi, les empreses objecte d’aquest estudi poden estar classificades de manera completament diferent tot i dur a terme tasques similars. Alguns exemples són Multiserveis Nдавant i Clece, classificades sota serveis de neteja general (CNAE número 8121), ISS, classificada sota altres serveis de neteja industrial (8122), Ferrovial Servicios, que es troba sota serveis integrals a edificis (8110), Cobra Servicios e Instalaciones, classificada sota instal·lacions elèctriques (4321) o el genèric que fan servir altres empreses, d’altres activitats de suport a les empreses (8299).

És habitual també que dins de grans grups d’empreses sorgeixin diferents filials o entitats especialitzades en la gestió de serveis integrals, com Clece dins d’ACS o Ferrovial Servicios, o que es creïn dins dels conglomerats empreses especialitzades en la provisió de serveis específics en funció de les necessitats de les administracions públiques. Exemples d’aquesta pràctica són Valoriza (Sacyr), especialitzada en gestió de residus, o Accent Social (ACS), focalitzada en la gestió de residències geriàtriques i atencions domiciliàries. Per tant, **l’ampliació del catàleg de serveis oferts per un grup d’empreses es pot produir sense que es creï una empresa multiserveis com a tal**.

2.2. Naixement, regulació i identificació

El sorgiment de les EMS i *facilities* es considera un fenomen relativament nou, contemporani a l’estat espanyol a les (des)regulacions laborals, en particular la reforma laboral de 2012 promoguda pel Partit Popular⁷. La reforma laboral del 2012 va consolidar la prioritització de l’aplicació dels convenis d’empresa per sobre dels convenis sectorials en l’art. 84.3 de l’Estatut dels Treballadors, element clau per entendre l’expansió de les EMS i *facilities* i algunes de les seves conseqüències.

L’ambigüitat en la seva identificació és el principal atractiu d’aquestes companyies, que aprofiten la falta de normativa directa que se’ls apliqui per sortejar regulacions amb **l’objectiu de reduir costos al màxim, oferir valors d’adjudicació precaris** (o competitius, com sovint s’anomenen) i **aconseguir adjudicacions públiques**.

La falta de regulació directa de les EMS o *facilities* comporta que no estiguin formalment identificades com a tals més enllà de la mateixa comunicació de l’empresa. És a dir: si l’empresa mateixa no es presenta com a multiservei, com a proveïdora de serveis de gestió d’infraestructures o d’outsourcing, **és difícil determinar si està aplicant pràctiques anàlogues** a les que porten a terme les empreses EMS o *facilities*.

Un bon exemple de la dificultat de localització d’empreses és Magma Cultura, que actua principalment a la ciutat de Barcelona. L’empresa, que es presenta com un projecte interdisciplinari que desenvolupa activitats en àmbits de la cultura, educació i turisme, i per tant no com a EMS o *facility*, acumula diversos casos de protestes de les persones subcontractades per polítiques d’acomiadament, substitució de treballadors i treballadores en vaga o abús en jornades laborals amb modificacions constants a la ciutat

⁷ Real Decreto-ley 3/2012, de 10 de febrero, de medidas urgentes para la reforma del mercado laboral, Boletín Oficial del Estado, núm. 162, Sección I, págs. 49113-49191.

Pancarta d'un piquet informatiu en la porta del Museu Picasso, durant la vaga en els museus amb personal de Ciut'art i MagmaCultura. Font: Twitter / @vaga_magma

Si per mesurar l'impacte d'aquest tipus d'empreses només consideréssim les que s'autodenominen com a tals, deixariem de comptabilitzar l'impacte que empreses com Magma Cultura tenen en la contractació pública: l'impacte és considerable, ja que només a aquesta empresa se li van adjudicar entre 2015 i 2020 més de 25 milions d'euros per executar contractes públics a Catalunya. Magma Cultura és un clar exemple d'empresa que aplica pràctiques anàlogues a les d'una EMS.

És per això que l'objectiu principal d'aquest informe és, d'una banda, localitzar les principals empreses o grups d'empreses actives dins la contractació pública a Catalunya, i de l'altra, identificar aquelles que estan involucrades en pràctiques de precarització laboral i deterioració en la provisió del servei públic. Un cop identificades, es valorarà quin és el seu impacte dins del volum de contractació.

Com que aquesta anàlisi de les empreses involucrades en certes pràctiques se centrarà en gran part en aquelles en què s'han detectat que es denominen com a EMS o *facility*, a causa de la possibilitat d'identificar-les, considerem **aquest estudi és conservador en mesurar-ne l'impacte**. És per aquest motiu que, en alguns casos l'anàlisi no es limitarà a aquestes, analitzant també l'impacte de les empreses afins i exposant casos d'empreses anàlogues. L'objectiu és retratar l'impacte que com a mínim aquestes empreses tenen en la contractació pública, i a través d'abastar un **concepte sociològic-jurídic més ampli, percebre quin pots ser-ne l'impacte real**.

⁸ Montañés, J.A. (26 de setembre, 2020). *Trabajadores de la Sagrada Familia, en huelga indefinida*. *La Vaguardia*, <https://elpais.com/espana/catalunya/2020-09-26/trabajadores-de-la-sagrada-familia-en-huelga-indefinida.html>
Zurimendi, A. (7 de gener, 2019). *La vaga invisible del museu Picasso*. *Público*, <https://www.publico.es/public/vaga-invisible-museu-picasso.html>
Soler, M. (2015). *Precariedad cultural adjudicada*. *La Directa*, 389, p.3-5
CGT Catalunya (2015). *Precariedad cultural adjudicada: L'externalització dels serveis de personal als centres culturals públics consolida un model opac, de condicions laborals precàries i poc controlat per les administracions titulars dels equipaments*.

3. Pràctiques i conseqüències

Segons l'Organització Internacional del Treball (OIT)⁹, el **treball digne** sintetitza les aspiracions de la persona en la seva vida laboral i comporta l'oportunitat d'accedir a una feina productiva que generi un ingrés just, seguretat en el lloc de treball i protecció social per a les famílies, millors perspectives de desenvolupament personal i integració social, llibertat per tal que els individus s'expressin, s'organitzin i participin en les decisions que afecten les seves vides i en la igualtat de tracte per a tothom. **L'antítesi del treball digne** és per tant el treball **precar**.

El terme precari aplicat al treball es refereix a la degradació de les formes i condicions del treball en les últimes dècades que es caracteritza per **la inestabilitat, inseguretat, dependència i discriminació i vulnerabilitat dels i les treballadors**. En termes materials, la precarietat afecta els **drets presents i futurs i redueix la qualitat de vida**; en termes subjectius, afecta l'autoestima de la persona afectada i la seva capacitat de **planificar i projectar-se en el futur**, i en termes polítics, **reforça la relació entre capital i treball i dificulta l'exercici de l'acció col·lectiva** donat la falta de drets sindicals dels i les treballadores precàries o les dificultats en el seu exercici¹⁰.

A continuació ens centrarem en les conseqüències dels dos aspectes principals que han causat aquesta irrupció de les EMS i *facilities* en el panorama empresarial: la pobresa laboral i la suposada especialització en la provisió del servei, que desemboca en un empitjorament en la qualitat d'aquest.

3.1. Pobresa i precarietat laboral

D'una banda, les EMS es caracteritzen per regular les relacions laborals amb convenis propis d'empresa que contenen condicions laborals i sous mínims, evitant l'aplicació dels convenis col·lectius sectorials¹¹. Per altra banda, algunes EMS que no tenen conveni propi apliquen el conveni corresponent al sector principal de l'activitat que desenvolupen, però altres opten per una visió més estratègica i legalment qüestionable d'escollir el conveni que estableixi sous més rendibles. És freqüent per tant per a aquestes empreses, per exemple, escollir el conveni sectorial de neteja, que sol establir salaris i condicions laborals inferiors a altres convenis¹². Però el més freqüent és, davant de l'absència de conveni propi, que les EMS estableixin que les organitzacions que han negociat els convenis col·lectius no les representen, o simplement que no hi ha cap conveni que reflecteixi l'activitat que desenvolupen, i que es limitin a aplicar els mínims laborals establerts en la normativa reglamentària¹³.

També s'ha produït, i no només en l'àmbit de les EMS i *facilities*, sinó a escala estatal, un empitjorament particular de les condicions laborals regulades en els convenis empresarials d'empreses mitjanes i petites, i una precarització laboral derivada de la ultraactivitat dels convenis.

Així, una de les causes de l'empitjorament de les condicions dels convenis empresarials en les petites i mitjanes empreses es deu al fet que la representació sindical, que és qui negocia els convenis empresarials, no té tanta pressió per part de la part de les persones treballadores i, per tant, resulta en l'aprovació de convenis regressius. La inversió de la prevalença ha provocat, per exemple, que es trobin sovint convenis empresarials en què s'estableix l'SMI. A més, la ultraactivitat dels convenis fa referència al fet que, una vegada se n'acaba la vigència, no hi ha un conveni que els substitueixi i per tant passa a

⁹ Organització Internacional del Treball (OIT), (20 de maig de 2021). OIT Inicio, Temas. Trabajo decente, <http://www.oit.org/global/topics/decent-work/lang--es/index.htm>.

¹⁰ Cabezas Fernández, M. (2018), Informe UGT - La precariedad laboral en los servicios externalizados de atención a la violencia de género.

¹¹ UGT (2017), Informe ERO's - Multiserveis, l'estafa de la Patronal.

¹² Esteve Segarra, A. (2016), Externalización laboral en empresas multiservicios y redes de empresas de servicios auxiliares, Valencia, Tirant lo Blanch, pp. 153-154.

¹³ Cavas Martínez, F. (2017) El convenio colectivo aplicable en las empresas multiservicios, Revista de Jurisprudencia.

prevaldre l'Estatut dels Treballadors, que estableix condicions mínimes com el SMI¹⁴.

La contractació d'EMS o *facilities* suposa, per tant, per als **contractistes una reducció de despeses a costa de la desregularització de les relacions laborals, empitjorant i fent més precàries les condicions laborals i salarials de les persones treballadores que presten serveis a través d'aquestes empreses**. L'aplicació dels convenis d'empresa o dels límits laborals comporta, sovint, l'aplicació del salari mínim interprofessional (SMI), i suposa, així, una pèrdua de la capacitat adquisitiva de les persones que hi treballen si es compara amb les que treballen sota convenis col·lectius.

L'ús preferent contractual per part de les EMS és el contracte d'obra o servei determinat, comportant un alt grau d'inestabilitat per les persones treballadores d'aquestes empreses. Per tant, les EMS actuen sovint com a Empreses de Treball Temporal (ETTs), ja que posen a disposició de l'empresa contractant a treballadors i treballadores que poden operar en qualsevol àmbit de l'empresa per períodes de temps limitats¹⁵.

Els casos reals demostren que, per a feines iguals, el sou de les persones que treballen a les EMS és molt inferior a les regulades pel conveni marc o sectorial de referència, per jornades iguals o superiors. Alguns dels casos exposats en l'informe de 2017 de la UGT¹⁶ són els de les cambres de pis contractades per EMS, que cobren gairebé la meitat tot i treballar més que si se'ls aplicués el Conveni d'Hostaleria i Turisme de Catalunya, i els mossos de magatzem de la ciutat de Barcelona, que cobren un 45% menys tot i treballar 60 hores anuals més que si se'ls aplicués el Conveni de Transport de Mercaderies per Carretera i Logística de Barcelona. Per tant, la contractació d'EMS comporta un tracte desigual i no justificat per treballs de mateix valor, a més d'un augment en la inestabilitat i un empitjorament de les condicions laborals¹⁷.

L'empitjorament de les condicions laborals, com l'augment de la jornada laboral i la reducció salarial comparades a feines de mateix tipus i valor i l'augment de la inestabilitat de les treballadores de les EMS fan concloure que aquestes apliquen mesures de "*dumping social*", pràctica en **què les empreses s'aprofiten dels baixos salaris i les baixes condicions laborals per reduir costos a un nivell inferior del qual haurien de suportar si les treballadores gaudissin de les condicions laborals que els pertocaria**. Algunes sentències judicials, com la STSJ de les Palmes de Gran Canària de 30 de desembre de 2019¹⁸, han alertat del perill que suposa l'auge de les empreses multiservei, ja que **afavoreixen l'abús i generen *dumping social* en una carrera a la baixa de les condicions laborals que a vegades presenten abús de dret**.

3.2. Especialització en la provisió del servei?

El presumpte benefici per a les entitats que contracten EMS o *facilities* és la unificació de diferents necessitats en un sol proveïdor, la suposada especialització en la prestació del servei i una millora en l'ordenació del procés productiu del client. Les EMS i *facilities* naixen amb una fórmula de descentralització productiva que té com a finalitat la gestió més eficient dels recursos de l'empresa contractant, en què aquesta es passa a centrar en les activitats que constitueixen el nucli central de l'acció, mentre que les tasques adjacents o subsidiàries passen a ser gestionades per aquestes empreses suposadament especialitzades. Teòricament això suposa un augment en eficiència perquè tant l'empresa client com l'EMS se centren en les tasques en les quals tenen un avantatge competitiu. Tot i així, s'ha comprovat que l'expansió que de les EMS ha tingut efectes desastrosos pels drets laborals **amb resultats dubtosos pel que fa a la qualitat dels serveis**.

En primer lloc, les EMS **no s'han especialitzat en cap servei en particular**, sinó que s'han centrat en abastar cada vegada més activitats amb la finalitat d'oferir "serveis integrals". Nominalment, les

¹⁴ Parra, N. (2020). *Les 10 reformes urgents per protegir els nostres drets laborals / Conversa amb Romera Hosmetti*. Revista El Crític. <https://www.elcritic.cat/mes/legitima-defensa/les-10-reformes-urgents-per-protegir-els-nostres-drets-laborals-56382>.

¹⁵ Muñoz Ruíz, A.B. et al, (2018) *Las cláusulas convencionales sobre modalidades de contratación, empleo y subrogación en las empresas multiservicios*

¹⁶ UGT (2017), *Informe ERO's - Multiserveis, l'estafa de la Patronal*.

¹⁷ UGT (2017), *Informe ERO's - Multiserveis, l'estafa de la Patronal*.

¹⁸ Tribunal Superior de Justicia de Canarias de Las Palmas de Gran Canaria, Sala de lo Social, Sentencia 1437/2019 de 30 Dic. 2019, Rec. 48/2018.

EMS i *facilities* ofereixen una garantia de qualitat de servei tot i oferir una àmplia gamma d'activitats diferenciades, que no es veu afectada per la unificació de diferents necessitats en una sola empresa. Tot i així, aquest manteniment de la qualitat comparat amb les empreses especialitzades o amb els serveis interns de les empreses client es veu qüestionat de diverses maneres.

Tot i que la majoria d'activitats derivades a les EMS són auxiliars, s'ha observat una tendència creixent en les **empreses d'externalitzar activitats amb un requisit tècnic més alt**, com podria ser el software, l'assessorament jurídic o la consultoria. I és aquí on rau la paradoxa de les EMS, *facilities* i empreses anàlogues, ja que **el recurs a aquestes no s'ha basat en l'especialització**, com estava inicialment pensat, **sinó en la pura reducció de costos laborals**. Per aquest motiu, les empreses i administracions que contracten EMS participen de manera indirecta en la posada en pràctica de mesures laborals precàries¹⁹.

En segon lloc, la mida de la majoria de les EMS registrades **posa en dubte aquesta capacitat d'abastir un ventall ampli de serveis mantenint el mateix nivell de qualitat que els serveis integrats o empreses especialitzades**. Cal analitzar la mida i volum de les EMS si tenim en compte que el que ofereixen aquest tipus d'empreses són serveis integrals, "de tot i per a tot", abaratint costos per a la mateixa producció. És necessari per tant que aquestes empreses comptin amb un col·lectius de treballadors gran i especialitzat en diferents matèries.

Segons l'informe d'EROs de 2017 de la UGT²⁰, dins de la a la Regió Metropolitana de Barcelona (on estan inscrites el 82,6% de les EMS detectades en l'informe de Catalunya), l'1,34% eren Grans Empreses (de més de 250 treballadors), el 8,87% eren Mitjanes (entre 50 i 250 treballadors), el 31,47% eren Petites (entre 50 i 10 treballadors adscrits) i la gran majoria, el 58,3%, eren Microempreses Multiserveis (de menys de 10 treballadors). El fet que la majoria d'EMS detectades tinguin menys de 10 treballadors i només el 10% en tinguin més de 50 revela **la impossibilitat d'oferir un ventall ampli de serveis i d'alta qualitat al mateix temps**, i revela també com les **empreses es poden haver acollit a la modalitat d'EMS per l'abaratiment de costos que suposa a costa dels drets dels treballadors i de la qualitat dels serveis oferts**.

3.3. Adaptació de les EMS, facilities, anàlogues i afins en la contractació pública

Com s'ha mencionat, en el context de reducció del dèficit, retallades i austeritat posteriors a la crisi econòmica de 2008, i a causa de la reducció de costos que suposen, la contractació d'EMS s'ha estès en nombrosos sectors d'activitat, incloent-hi l'administració pública. Això s'ha degut en part a **l'adaptació dels grans grups empresarials i les multinacionals a la demanda creixent de provisió de serveis**, restant la magnitud de la participació relativa del sector de construcció i augmentant la dels sectors de neteja, càterring, reparació i manteniment, recollida i tractament de residus, etc.²¹.

Aquest viratge als sectors per adaptar-se a les necessitats després del *boom* de la bombolla immobiliària s'identifica a primera vista a través del potenciament per part de gegants de la construcció de les seves filials de serveis, com d'ACS amb Multiserveis Ndavant, Clece o Accent Social, Ferroviària amb Ferroviària Servicios i ACCIONA amb ACCIONA Facility Services.

Per tant, una de les qüestions que també tractarem de resoldre en aquest informe és si **efectivament s'ha produït aquest viratge dels grans gegants tradicionals de la construcció a l'àmbit dels serveis**, disminuint la proporció total adjudicada a empreses que es dediquin només a construcció a favor de les EMS, *facilities* o empreses que es dediquen exclusivament a la gestió de residus, neteja, càterring, etc. Cal afegir, per això, que l'anàlisi temporal es limitarà al període del qual s'han pogut accedir a totes les dades, que és entre 2016 i 2019, i no es poden fer per tant extrapolacions sobre evolucions en el llarg termini.

¹⁹ Pérez del Prado, D. (2018), *Temporalidad y empresas multiservicios, Relaciones Laborales y Derecho del Empleo*.

²⁰ UGT (2017), *Informe ERO's - Multiserveis, l'estafa de la Patronal*.

²¹ Informe del Gabinete Técnico de FeSMC-UGT (2016) *Empresas multiservicios, o cómo precarizar el empleo. Análisis de las empresas multiservicios 2016*.

4. Metodologia estudi quantitatiu: empreses actores, volum, contractes i àmbit

L'àmbit territorial de l'anàlisi de contractació d'aquest informe se centra en els contractes adjudicats per les administracions públiques catalanes a tots els nivells excepte la gran part del municipal (donat que s'exclouen tots els municipis menys el de la ciutat de Barcelona). La major part dels organismes que conformen aquest grup d'administracions catalanes no municipals depenen dels Departaments de la Generalitat de Catalunya o bé són universitats, però també s'hi inclouen altres administracions de caràcter provincial, regional i local com les Diputacions o els Consorcis, entre d'altres. A efectes d'aquest informe, aquest grup d'administracions s'anomenarà "administracions catalanes". L'anàlisi d'adjudicacions realitzades per municipis es limita a les de l'Ajuntament de Barcelona, i s'afegeixen aquells contractes adjudicats per les administracions públiques estatals que s'executin, en part o completament, a Catalunya. Diferenciarem, per tant, **entre aquests tres nivells administratius: el català, el de l'ajuntament de Barcelona i el de l'estat espanyol.**

L'àmbit temporal varia en funció de l'administració adjudicadora, però el focus principal de l'anàlisi se centra entre els anys **2016 i 2019.**

Els contractes adjudicats per les administracions catalanes daten de 1998 a 2020, però el gruix principal (97.6% dels contractes) van ser adjudicats en els exercicis pressupostaris entre 2016 i 2020. Dels 39.000 milions d'euros adjudicats en l'anàlisi, 15.000 (38%) corresponen per això a contractes anteriors als 2016. Aquesta incongruència segurament es deu al fet que sembla que abans de 2016 només quedaven registrats en la Plataforma de Contractació Pública els contractes d'alt volum.

Els contractes de les administracions públiques estatals executats a Catalunya són adjudicats entre 2016 i 2020, i els de l'Ajuntament de Barcelona es limiten a 2016 i 2019 donat que en el moment de creació de la base de dades no s'havien publicat les dades relatives a l'exercici 2020.

Per a l'anàlisi dels contractistes s'han identificat un seguit d'empreses, grups d'empreses i organitzacions d'interès per a l'estudi. S'han localitzat dins la base aquelles que cotitzen a l'Ibex 35 i les seves filials i entitats vinculades, i també s'han aïllat aquelles empreses o grups que s'autodeterminen o que s'han identificat en la recerca com a empreses multiserveis, de *facility management* i d'*outsourcing*. S'han localitzat també les empreses matrius, filials o coexistents dins del mateix grup empresarial que hi estan vinculades (afins) i determinades anàlogues. El llistat de totes les empreses que s'han buscat dins la base i netejat per a poder fer l'anàlisi conjunta es troba en l'annex 1.

Totes les notes metodològiques referents a l'elecció de les fonts de dades, les neteges efectuades, la classificació dels serveis i de les empreses actores identificades i les diferents variables contingudes dins de la base es poden trobar en l'annex 2.

5. Resultats

5.1. Contractistes. Principals organismes contractants

El volum total dels contractes adjudicats de la base és de 38.856.593.209,78 €, i la quantitat de contractes ascendeix a 1.056.749.

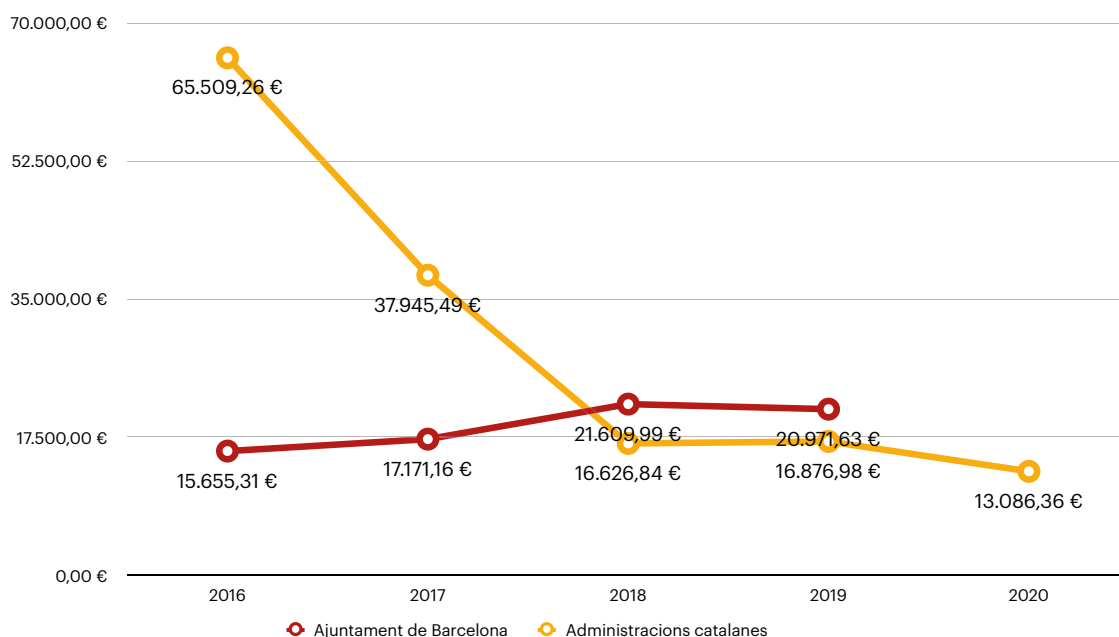
El 81% del volum correspon a administracions públiques catalanes (excepte els ens municipals), l'11% a l'Ajuntament de Barcelona i el 8% a les administracions estatals. Pel que fa al nombre de contractes, el 77% han estat adjudicats per administracions catalanes, el 23% per l'Ajuntament de Barcelona i l'1% per les entitats estatals.

	Volum	% sobre el total	Nombre contractes	% sobre el total
Administracions Catalanes	31.641.580.796,74 €	81%	747461	77%
Ajuntament de Barcelona	4.166.588.228,34 €	11%	222423	23%
Administracions estatals	3.048.424.184,70 €	8%	5264	1%
Total	38.856.593.209,78 €	100%	975148	100%

Taula 1. Volum i nombre de contractes total de contractació per tipus d'administració

La tendència en l'evolució temporal del valor mitjà per contracte és positiva per l'Ajuntament de Barcelona, negativa per les administracions catalanes i variant per les estatals. Tal com s'aprecia en el gràfic 1, **les administracions catalanes han disminuït el preu mitjà per contracte entre 2016 i 2020**, passant de 65 a 13 milers d'euros de mitjana, **mentre que l'Ajuntament de Barcelona l'ha augmentat, passant de 15 a 20 milers.**

Valor mitjà dels contractes adjudicats

Gràfic 1. Valor mitjà per contracte de l'Ajuntament de Barcelona i les administracions catalanes

Aquestes dades són rellevants a causa dels compromisos que han fet tant la Generalitat²² com l'Ajuntament de Barcelona²³ per fer la contractació pública més accessible a les petites i mitjanes empreses, i per tant, menys dependent de grans grups empresarials. Com més gran és el volum del contracte a adjudicar, més probable és que la seva execució quedi fora de l'abast de les PIMES i altres entitats, com cooperatives o entitats del tercer sector, ja que disposen de menys recursos i capacitat de fer economies d'escala de gran volum. Per a fer la contractació més accessible a aquestes empreses és necessari dividir la contractació en lots²⁴.

5.1.1. Administracions catalanes

Amb un volum total de 31.641.580.796,74 €, el 12,25% correspon a contractes adjudicats pel CatSalut. Infraestructures Ferroviàries de Catalunya, el Centre de Telecomunicacions i Tecnologies d'Informació i el Departament de Territori i Sostenibilitat han adjudicat al voltant d'un 10% del valor dels contractes cadascun, i el Departament de Treball, Afers Social i Famílies gairebé el 8% del volum adjudicat per les administracions catalanes.

Organisme contractant	Volum total (€)	Volum sobre el total d'administracions catalanes
Servei Català de la Salut (CatSalut)	3.875.737.399,47 €	12,25%
Infraestructures Ferroviàries de Catalunya	3.170.455.201,76 €	10,02%
Centre de Telecomunicacions i Tecnologies de la Informació	3.111.809.147,56 €	9,83%
Departament de Territori i Sostenibilitat	3.056.088.850,11 €	9,66%
Departament de Treball, Afers Socials i Famílies	2.527.334.215,09 €	7,99%

Taula 2. Volum de contractació dels principals organismes contractants, administracions catalanes

Donat l'alt volum adjudicat per **Infraestructures Ferroviàries de Catalunya** i el reduït nombre de contractes adjudicats, **l'organisme presenta una mitjana més alta de volum contractat per adjudicació a 122 milions d'euros cadascuna.**

Pel que fa al nombre de contractes, amb un total de 747.461, La universitat de Barcelona n'ha adjudicat 53.807 (7,2%), i les diferents branques de l'Institut Català de la Salut (ICS) són les següents adjudicatadores amb més contractes.

Organisme contractant	Nombre contractes	Contractes sobre el total de les administracions catalanes
Universitat de Barcelona	53807	7,20%
Institut Català de la Salut (ICS) Costa de Ponent Hospitalària	45271	6,06%
Institut Català de la Salut (ICS) Vall d'Hebron	31707	4,24%
Institut Català de la Salut (ICS) Barcelonès Hospitalària	31447	4,41%
Institut Català de la Salut (ICS) Tarragona Hospitalària	29821	3,99%

Taula 3. Nombre de contractes dels principals organismes contractants, administracions catalanes

Si es comptabilitzen de manera unificada totes les branques de l'ICS, aquest aglutinaria un total de 226.729 contractes, arribant al 30% sobre el total de contractes adjudicats.

²² Codi per a una contractació pública socialment responsable en l'àmbit de l'Administració de la Generalitat de Catalunya i el sector públic que en depèn (2017), Direcció General de Contractació Pública, Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda, Generalitat de Catalunya.

²³ Guia de Contractació Pública Social (2016) Gerència de Presidència i Economia, Direcció de Coordinació de Contractació Administrativa, Ajuntament de Barcelona.

²⁴ Real Decret Llei 3/2016, de 31 de maig, de mesures urgents en matèria de contractació pública.

5.1.2. Ajuntament de Barcelona

Amb un volum total de 4.166.588.228,34 € de contractes adjudicats per l'Ajuntament de Barcelona i els seus ens vinculats, l'organisme amb el volum més elevat per sobre del total és el mateix Ajuntament de Barcelona, que aglutina el 34,39% del total del volum. Barcelona d'Infraestructures Municipals SA (BIMSA) agrupa el 15,06%, L'Institut Municipal de Serveis Social el 9,46%, Barcelona de Serveis Municipals (BSM) el 4,72% i l'Institut de Cultura de Barcelona, el 4,04%.

Organisme contractant	Volum total (€)	Volum sobre el total de l'Ajuntament de Barcelona
Ajuntament de Barcelona	1.432.688.202,26 €	34,39%
Barcelona d'Infraestructures Municipals S.A.	627.513.192,60 €	15,06%
Institut Municipal de Serveis Socials de Barcelona	394.103.165,87 €	9,46%
Barcelona Serveis Municipals	196.621.588,70 €	4,72%
Institut de Cultura de Barcelona	168.211.562,24 €	4,04%

Taula 4. Volum de contractació dels principals organismes contractants, Ajuntament de Barcelona

Pel que fa a total de contractes, que s'arriba a la xifra de 222.423, l'Ajuntament de Barcelona és altre cop l'organisme amb més nombre sobre el total amb un 21,73% dels contractes adjudicats. Barcelona Activa n'aglutina el 12%, l'Institut de Cultura el 9,46% i els Consorci de l'Auditori i l'Orquestra i del Museu d'Art Contemporani de Barcelona, més del 4% dels contractes cadascun.

Organisme contractant	Nombre contractes	Contractes sobre el total de l'Ajuntament de Barcelona
Ajuntament de Barcelona	48343	21,73%
Barcelona Activa SA	26694	12,00%
Institut de Cultura de Barcelona	21050	9,46%
Consorci de l'Auditori i l'Orquestra	10281	4,62%
Consorci Museu d'Art Contemporani de Barcelona	9381	4,22%

Taula 5. Nombre de contractes dels principals organismes contractants, Ajuntament de Barcelona

5.1.3. Administracions estatals

D'un total de 3.048.424.184,70 € de les administracions estatals, el Consell d'Administració d'ADIF n'ha adjudicat el 21,93%, Port de Barcelona gairebé el 9%, el Consell d'Administració d'AENA el 7,96%, la Direcció General de Carreteres el 6,84% i la Presidència d'ADIF, el 5,48%.

Si es tenen en compte tots els organismes vinculats a ADIF, aquests aglutinen 929.908.180,07 €, que representen un 30% del total, i si es tenen en compte tots els d'AENA junts, s'arriba a la xifra de 356.602.711,77 €, que representen més d'un 6% sobre el total de les administracions estatals executat a Catalunya.

Organisme contractant	Volum total (€)	Volum sobre el total de les Administracions estatals
ADIF - Consejo de Administración	668.384.294,11 €	21,93%
Presidencia del Consejo de Administración de la Autoridad Portuaria de Barcelona (PORT DE BARCELONA)	273.985.488,28 €	8,99%
Aena. Consejo de Administración	242.545.835,77 €	7,96%
Dirección General de Carreteras	208.607.084,70 €	6,84%
ADIF - Presidencia	167.026.130,09 €	5,48%

Taula 6. Volum de contractació dels principals organismes contractants, administracions estatals

Pel que fa al nombre de contractes, del total de 5264 registrats de les administracions estatals executades completament o en part de Catalunya, el 13,79% han estat adjudicats pel Port de Barcelona i el 4,6% per l'Autoritat Portuària de Tarragona. La direcció General de la RENFE n'ha adjudicat gairebé un 7%, i les Direccions Generals de les Mútues Midat Cyclops i Mugenat n'han adjudicat un 6,44% i 4,08% respectivament.

Organisme contractant	Nombre contractes	Contractes sobre el total de les Administracions estatals
Presidencia del Consejo de Administración de la Autoridad Portuaria de Barcelona (PORT DE BARCELONA)	726	13,79%
Dirección General de Renfe Viajeros Sociedad Mercantil Estatal, S.A.	368	6,99%
Dirección General de la Mutua Midat Cyclops, Mutua Colaboradora con la Seguridad Social, nº 1	339	6,44%
Presidencia de la Autoridad Portuaria de Tarragona	242	4,6%
Mutua Universal Mugenat, Mutua Colaboradora con la Seguridad Social nº 10	215	4,08%

Taula 7. Nombre de contractes dels principals organismes contractants, administracions estatals

Si es comptabilitzessin conjuntament tots els contractes adjudicats per ens vinculats a RENFE, haurien adjudicat un total de 694 contractes, equivalents al 13,18% sobre el total.

5.2. Adjudicatari: actores principals

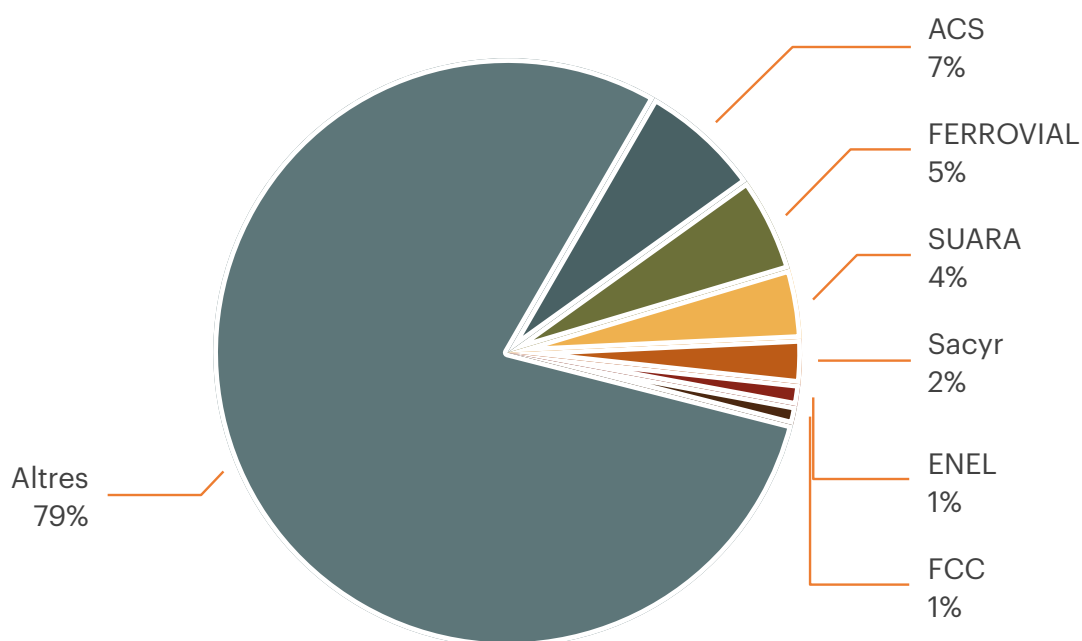
L'anàlisi conjunta de totes les administracions permet identificar les empreses actores a les quals se'ls ha adjudicat un volum més alt de contractació, juntament amb les seves filials i empreses vinculades.

En els gràfics 2, 3 i 4 podem veure les empreses o grups empresarials a les quals se'ls ha adjudicat més d'un 1% de la contractació pública, diferenciant entre l'Ajuntament de Barcelona, les administracions catalanes i les estatals.

Mentre que algunes actores es repeteixen a través dels tres nivells administratius, com **FCC**, **Ferrovial**, **ACS**, n'hi ha alguns que agrupen porcions més grans de contractació en un o dos nivells només.

Veiem en el gràfic 2 que el principal contractista de l'Ajuntament de Barcelona és **ACS**, seguit per **Ferrovial** i **Suara**. **Tan sols aquest conjunt d'empreses aglutina el 16%** de la contractació de la municipalitat entre 2016 i 2019.

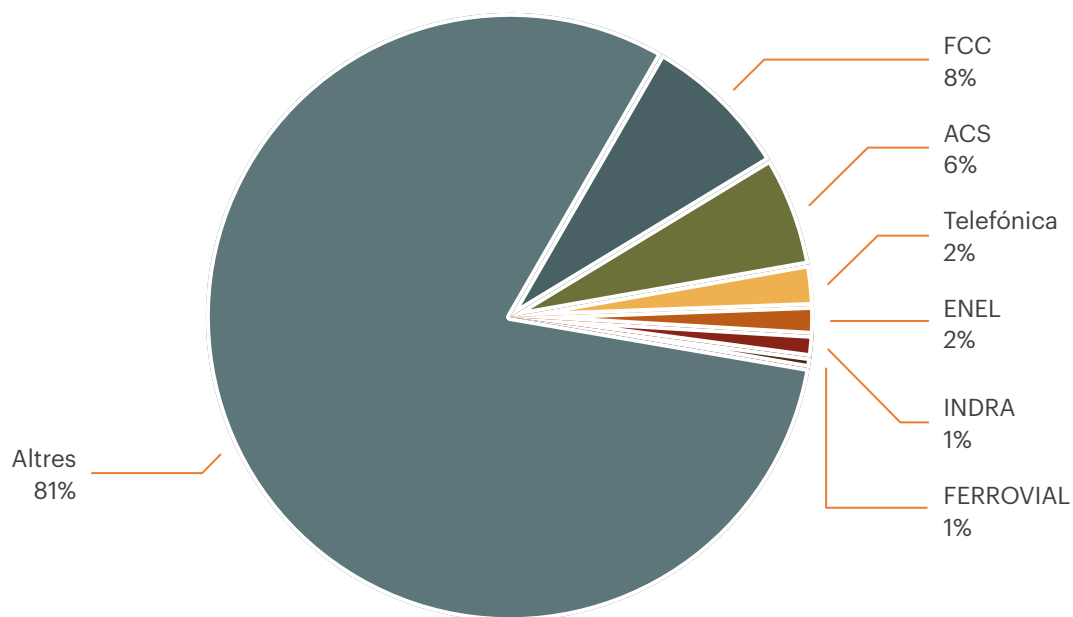
Ajuntament de Barcelona

Gràfic 2 – Contractistes principals Ajuntament de Barcelona

El contractista amb més volum adjudicat per les administracions catalanes és **FCC**, amb un 8% del total de la contractació i més de 2.500 milions d'euros, seguit per **ACS** amb més de 1.800 milions (6% del total). Juntament amb **Telefónica**, **els tres grups empresarials s'enduen en 16%** del volum de contractació de les administracions catalanes.

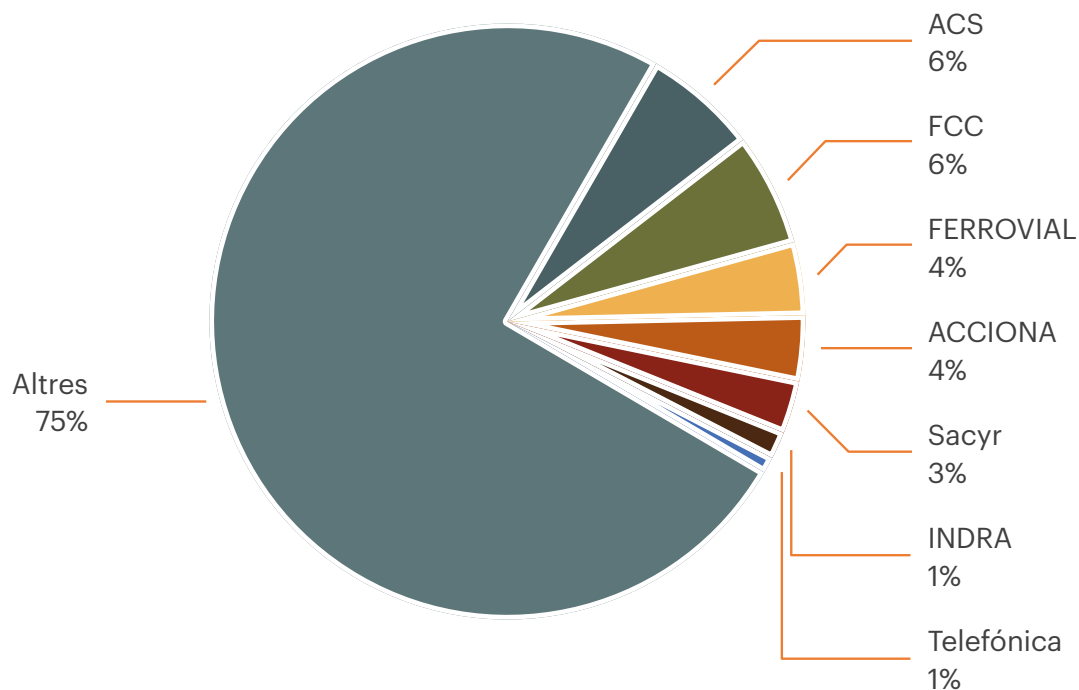
Administracions catalanes

Gràfic 3 – Contractistes principals administracions catalanes

Per acabar, veiem en el gràfic 4 que els tres principals contractistes de les administracions estatals són ACS, FCC i Ferrovial, seguides per ACCIONA i Sacyr. Només aquests cinc grups empresarials agrupen el 23% el volum dels contractes adjudicats per l'estat i executats a Catalunya.

Administracions estatals

Gràfic 4 – Contractistes principals administracions estatals

A continuació s'exposa el volum de les deu majors actores de tota la contractació pública executada a Catalunya, tenint en **compte totes les administracions analitzades en conjunt**:

5.2.1. Fomento de Construcciones y Contratas S.A. (FCC)

Valor adjudicat total	2.759.720.937,93 €
% sobre el total de la contractació	7.1%
Nombre total de contractes adjudicats	1837

El gegant empresari espanyol **FCC**, cotitzat a l'IBEX 35 fins a 2016 i avui en mans dels multimilionaris Carlos Slim i Ester Koplowitz, aglutina un valor total d'adjudicacions de més de **2.759 milions d'euros**, que suposa el **7,1% de la contractació de totes les administracions analitzades**. La major part d'aquests contractes han estat adjudicats per administracions catalanes o estatals, de manera que l'Ajuntament de Barcelona és residual en aquest cas. Cal recordar, però, que prèviament a 2016 l'Ajuntament havia adjudicat els serveis de neteja i recollida de residus a FCC Servicios Ciudadanos, filial de FCC, i l'any 2017 es van destapar els fraus que aquesta havia comès falsejant certificacions, no prestant serveis que li corresponien i barrejant residus²⁵. Des de llavors, la contractació de l'Ajuntament de Barcelona amb les empreses del grup s'han mantingut relativament residuals.

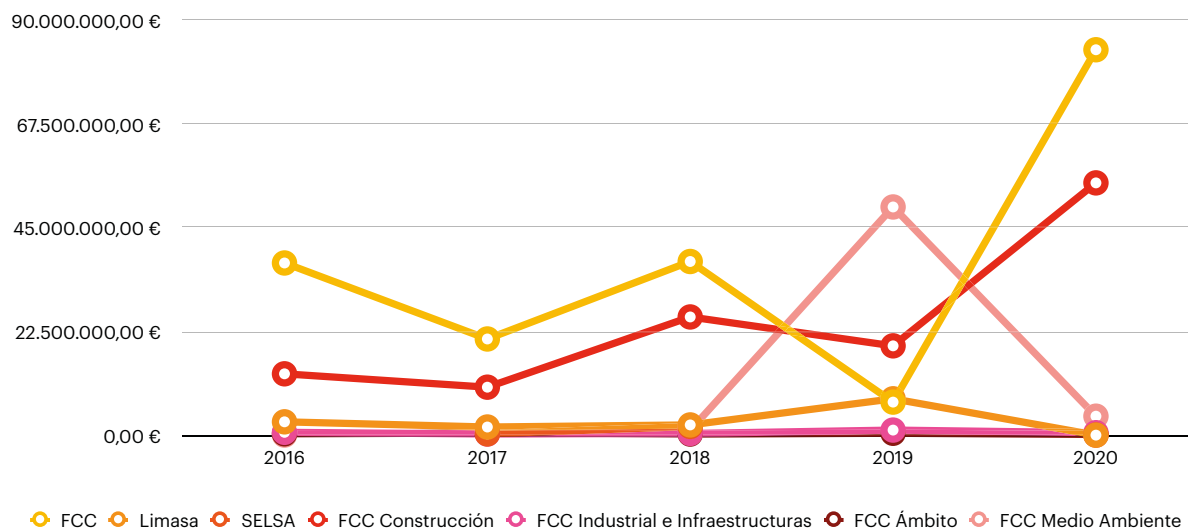
El volum principal adjudicat a FCC correspon als contractes de la Concessionària CEDINSA, d'entre 2003 i 2007, de 1.143.767.930 €, i a CEAL 9 S.A. (Concessió Estacions Aeroport Línia 9) el 2008, de 1.135.400.000 €. Les dues empreses estaven vinculades al grup fins a 2020, quan FCC es va vendre les accions que tenia a causa de la reestructuració financera del grup (el 51% de CEDINSA i el 49% de CEAL 9).

Pel que fa a la resta de contractes, el grup FCC és un exemple de **l'ambigüitat que s'amaga en la provisió de múltiples serveis per grups d'empreses**. Amb un subtotal de 232 milions d'euros, la major part del volum se l'endú FCC S.A., que realitza du a terme tant de construcció com de manteniment i neteja. FCC Construcción S.A., dedicat íntegrament a la prestació de serveis d'enginyeria civil, acumula un total de 162, i FCC Medio Ambiente, dedicat a la neteja, manteniment de zones verdes i al sanejament de residus, agrupa més de 54 milions d'euros en adjudicacions.

La resta de contractes se'l reparteixen entre les administracions catalanes i estatals, amb 248 i 187 milions d'euros respectivament. Entre 2016 i 2019, el volum de contractació d'FCC va en augment, i assoleix el 2020 143 milions d'euros adjudicats. El pic del període analitzat (2016-2020) es deu a l'adjudicació per part de RENFE d'un contracte per valor de 74 milions per a l'execució d'obra i manteniment del tram Manresa-Barcelona Sants-Sant Vicenç de Calders i pel projecte constructiu "Muelle Baleares" al Port de Tarragona per valor de 54 milions adjudicat per l'autoritat portuària de la ciutat.

²⁵ Ajuntament de Barcelona (2017, 18 de juliol). Sanció de més de 7 milions d'euros pel frau d'FCC en el servei de neteja i recollida de residus: https://ajuntament.barcelona.cat/instituturbanisme/ca/noticia/sancio-de-mes-de-7-milions-deuros-pel-frau-de-fcc-en-el-servei-de-neteja-i-recollida-de-residus_535510

Evolució contractació FCC, principals empreses

Gràfic 5. Evolució contractació FCC, principals empreses

Respecte de l'evolució temporal del volum adjudicat a les principals empreses (aquelles que entre 2016 i 2020 se'ls ha adjudicat més d'un milió d'euros), **per FCC no hi ha una disminució de les empreses que presten serveis de construcció a favor de les de serveis** (gràfic 5). És interessant destacar el pic de FCC Medio Ambiente el 2019, i una adjudicació constant a favor de Limasa i FCC Àmbito, però el gruix més gran de les contractacions continuen sent a favor de FCC i FCC Construcción, ambdues principalment dedicades a la construcció. **Podem apreciar, per tant, un augment en el volum adjudicat en serveis, però no un canvi de tendència.**

5.2.2. Actividades de Construcción y Servicios S.A. (Grup ACS)

Valor adjudicat total	2.341.014.638,31 €
% sobre el total de la contractació	6.03%
Nombre total de contractes adjudicats	2417

El gegant grup d'empreses d'**ACS**, del qual l'empresa principal ACS S.A. cotitza a l'IBEX 35, és la que s'emporta el segon volum més gran de contractació amb més de 2.341 milions d'euros adjudicats, que correspon al **6,03% de la contractació de totes les administracions**. L'envergadura del volum adjudicat del gegant de Florentino Pérez és àmplia en totes les administracions, ja que en la contractació de **l'Ajuntament de Barcelona** el grup d'empreses representa un **6,87% de la contractació total**, engloba un 5,68% de la contractació de la Generalitat i un 6,14% de l'estatal.

El contracte que per si sol comporta la meitat del volum correspon a l'adjudicat l'any 2010 a **Línia nou tram dos S.A.**, per un valor total de **1.216.270.000 €**. El contracte, que representa un dels més voluminosos adjudicats a Catalunya, correspon a Infraestructures Ferroviàries de la Generalitat de Catalunya, té una durada de 31 anys i és executat per l'empresa expressament creada per a l'adjudicació, de la qual ACS n'és accionista al 50%.

Dins del grup d'ACS, a les empreses multiserveis CLECE i Multiserveis N davant se'ls han adjudicat els segons i tercers volums més alts: més de **334 milions a CLECE, 220 a Multiserveis N davant i 6,5** en contractes adjudicat a ambdues. El gruix més gran d'aquestes adjudicacions correspon a les administracions catalanes, que agrupen gairebé 293 milions d'euros adjudicats a CLECE (0,93% de tots el volum d'aquestes administracions), 174 a Multiserveis N davant i els 6,5 adjudicats a ambdues.

A aquestes xifres cal afegir els contractes fets a favor de l'empresa **ImesApi**, també del grup ACS i gestora de múltiples serveis, a qui s'ha adjudicat més de **54 milions d'euros**.

La suma d'aquestes quantitats comporta que només amb empreses que s'autodenominen com a **multiserveis o facilities del grup ACS** s'han adjudicat més de **615 milions d'euros**. Així i tot, és necessari recordar que darrere dels grans grups d'empreses que tenen diverses filials dedicades a la provisió de serveis s'amaguen pràctiques semblants a les realitzades per empreses multiserveis o *facilities* sense que s'identifiquin necessàriament com a tals.

Dins del Grup d'ACS també trobem les adjudicacions fetes a **Accent Social**, la filial del grup orientada a oferir serveis de gestió de residències a la tercera edat i atencions a domicili. L'empresa, que representa el paradigma del viratge d'ACS del focus a la construcció al del sector dels serveis, concentra adjudicacions per valor de més de **70 milions d'euros**. D'aquests 70 milions, **64** corresponen a adjudicacions de **l'Ajuntament de Barcelona**, amb qui ha subscrit 28 contractes entre 2016 i 2019. Accent Social és la segona entitat amb qui l'Ajuntament ha contractat serveis per un valor més alt, només per darrere de Suara.

En el grup ACS també trobem les empreses vinculades al sector de la construcció, com **Dragados o Vías y Construcciones**. A aquestes empreses se'ls s'han adjudicat contractes per un valor total de **168 i 139 milions d'euros** respectivament, i més de la meitat del valor total correspon a adjudicacions fetes per administracions estatals.

Cal ressaltar les adjudicacions fetes al **Grupo Cobra**. Tot i que el passat abril de 2021 ACS va acordar la venda del conjunt d'empreses a Vinci, cal tenir en compte els més de **42 milions d'euros** adjudicats fins llavors al grup d'empreses.

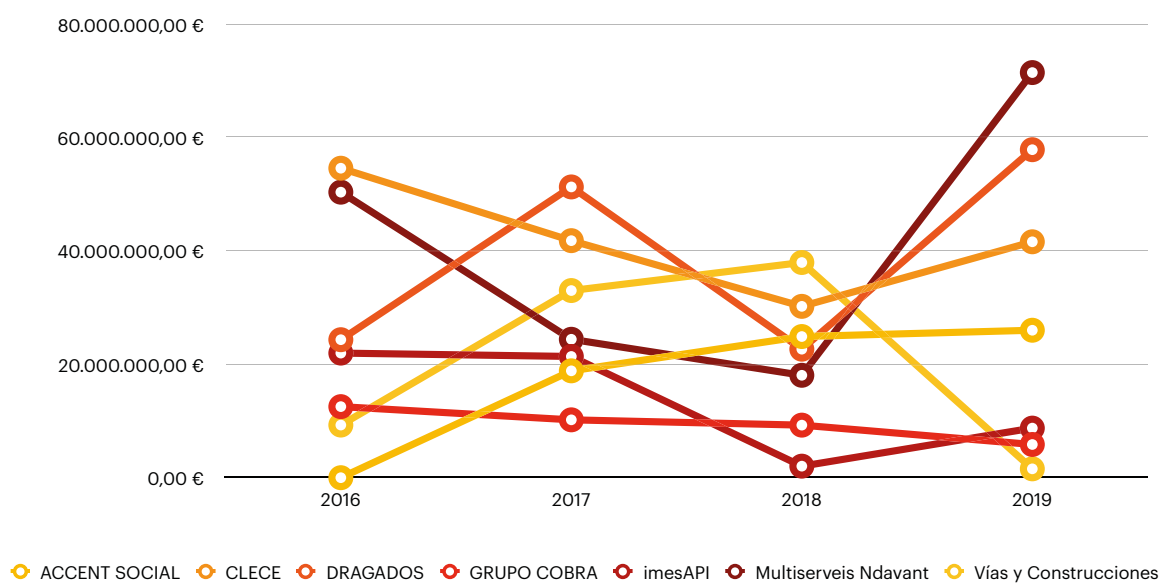
	Administracions catalanes	Ajuntament de Barcelona	Administracions estatals	Total
	1.798.701.262,15 €	286.218.968,32 €	187.154.515,95 €	2.272.074.746,42 €
Accent social	6.022.336,33 €	64.089.899,08 €		70.112.235,41 €
Clece	292.966.477,63 €	34.708.751,54 €	6.637.427,45 €	334.312.656,62 €
Clece & Multiserveis Ndavant	6.509.224,34 €			6.509.224,34 €
Dragados	58.068.713,67 €	23.337.630,16 €	87.073.437,94 €	168.479.781,77 €
Grupo Cobra	18.585.838,32 €	12.433.487,81 €	11.431.744,57 €	42.451.070,70 €
Grupo Cobra & ImesApi	324.952,35 €			324.952,35 €
ImesAPI	1.291.794,59 €	52.459.900,47 €	660.271,60 €	54.411.966,66 €
Multiserveis Ndavant	174.357.300,22 €	44.388.991,99 €	1.333.475,07 €	220.079.767,28 €
Vías y Construcciones	13.514.590,21 €	49.424.284,75 €	76.182.225,39 €	139.121.100,35 €
Línia nou tramvós S.A.	1.216.270.000,00 €			1.216.270.000,00 €
Altres	10.790.034,49 €	5.376.022,523 €	3.835.933,93 €	20.001.990,94 €

Taula 8. Volum de contractació de les principals empreses vinculades al grup ACS, per tipus d'administració.

Per acabar, cal comptabilitzar també la contractació pública adjudicada a ACS en Unió Temporal d'Empreses amb altres conjunts empresarials. Ressalta particularment pel seu valor el contracte d'UTE pel Túnel de Mandri el 2010, conformat per Dragados, ACCIONA i altres empreses, per un valor de 66 milions d'euros.

L'alt valor total de les adjudicacions fetes a favor de les empreses que estan o han estat vinculades al Grup ACS entre 2016 i 2019 indiquen **l'alt grau de dependència que les administracions tenen amb el gegant de Florentino Pérez, particularment de l'Ajuntament de Barcelona.**

Evolució contractació FCC, principals empreses

Gràfic 6. Evolució contractació ACS, principals empreses

Pel que fa a l'evolució temporal del volum adjudicat a les principals empreses d'ACS, veiem en el gràfic 6 com les empreses creades per a la provisió de serveis múltiples com CLECE o Multiserveis Ndavant veuen altes quantitats adjudicades en tots els anys analitzats. L'evolució de les empreses constructores Dragados i Vías y Construcciones és més irregular, de manera que **no es pot determinar que realment s'hagi rebaixat la presència del grup en el sector de la construcció, sinó que més aviat s'ha mantingut al mateix temps que s'ha augmentat la contribució en el sector dels serveis.**

5.2.3. Telefónica S.A.

Valor adjudicat total	730.579.495,05 €
% sobre el total de la contractació	1.88%
Nombre total de contractes adjudicats	2798

Telefónica, cotitzada a l'IBEX 35, és la tercera empresa o grup amb un valor total adjudicat més alt, arribant als 730 milions d'euros. La major part d'aquest volum correspon a contractes adjudicats pel Centre de Telecomunicacions i Tecnologies de la Informació (CTTI) l'any 2012, com l'adjudicat en UTE a Telefónica Catalunya i TCat Serveis Comunica pel total de 400 milions d'euros o l'UTE entre Telefónica España SAU i Telefónica Soluciones per valor de 190.

Les adjudicacions a Telefónica suposen un 2,2% de la contractació de les administracions catalanes i **un 22% de totes les adjudicacions fetes al CTTI. La dependència del CTTI de Telefónica es veu agreujada per l'alt grau d'externalització de serveis d'aquest organisme**, que s'ha vist reflectit en l'apartat 5.1.1 donat que és el tercer organisme de les administracions catalanes que ha adjudicat un valor més alt.

5.2.4. Ente nazionale per l'energia elettrica S.p.A (ENEL)

Valor adjudicat total	537.439.714,53 €
% sobre el total de la contractació	1.38%
Nombre total de contractes adjudicats	1773

La multinacional italiana **ENEL** agrupa l'adjudicació per un valor total de més de **537 milions d'euros**, que representa l'1,38% de la contractació total. El volum correspon íntegrament a contractes adjudicats a **Endesa**, que es reparteixen entre les administracions catalanes i l'Ajuntament de Barcelona. Les primeres agrupen més de 482 milions d'euros, que representa un 1,53% de la contractació de les administracions catalanes, i l'Ajuntament de Barcelona aglutina 50 milions, que suposen un 1,22% de la contractació municipal. Els organismes contractants que han adjudicat valors més alts a Endesa són el Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya Entitats i l'Ens d'Abastament d'Aigua Ter Llobregat (ATL), amb 224 i 98 milions d'euros respectivament.

Tot i que s'ha establert que l'àmbit temporal de l'anàlisi d'aquest informe **és limitat, i que per tant no reflecteix la realitat total de la contractació pública**, és especialment rellevant recordar-ho per casos com els d'Endesa i Enel. Un exemple de la dificultat de reflectir el valor adjudicat a aquestes empreses són les concessions fetes per les centrals hidroelèctriques als Pirineus catalans. Endesa, com a operadora elèctrica i gasística fundada a Espanya el 1944, acumula concessions de més de 400 centrals hidroelèctriques a Catalunya fetes fins als anys 80, de desenes d'anys de durada, i prorrogats per la Llei d'Aigües del 1985. Endesa continua explotant centrals que suposen facturacions anuals de milions d'euros per concessions fetes fa desenes o un centenar d'anys, i continuarà fent-ho fins a 2061, quan caduqui l'ampliació de 1985²⁶. Per tant, **la magnitud del volum de l'adjudicació pública feta a favor d'Endesa, i de la que es lucra avui en dia de la contractació vigent feta a favor d'ENEL és difícilment mesurable i es reflecteix en aquest informe d'una manera molt conservadora.**

²⁶ Rodríguez, J. (2019). *Espoli de l'Aigua dels Pirineus, La Directa*, núm. 475, p.4-11

5.2.5. Ferrovia

Valor adjudicat total	526.939.827,12 €
% sobre el total de la contractació	1.36%
Nombre total de contractes adjudicats	611

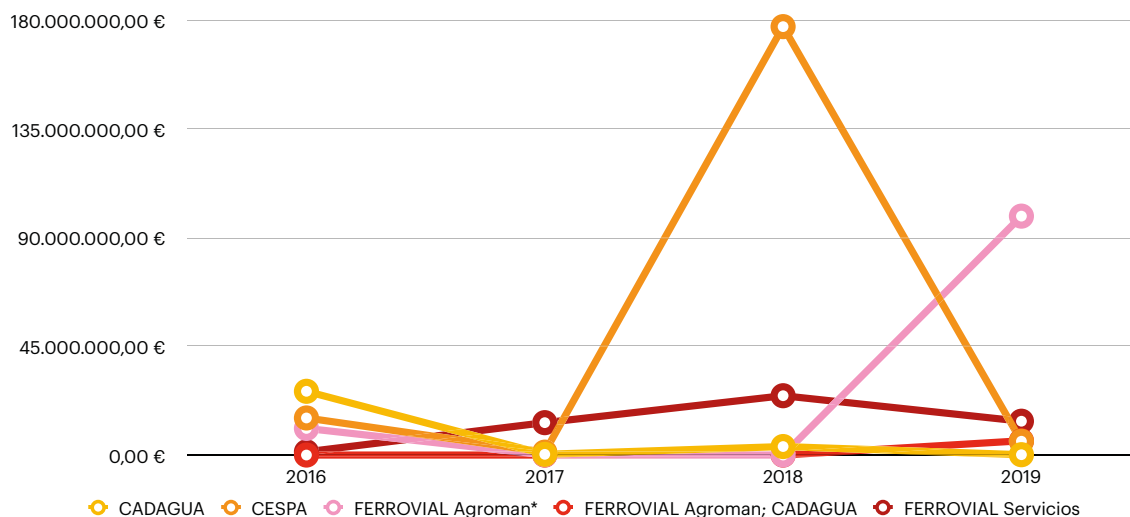
L'empresa multinacional **Ferrovia** especialitzada en gestió d'infraestructures, transport i serveis aglutina el total de **526 milions d'euros adjudicats**. Les empreses associades que s'enduen el gruix més gran són **Cespa** amb un total de 234 milions, empresa dedicada al tractament de residus i serveis ambientals, seguida per **Ferrovia Agroman** (l'antiga Ferrovia Construcción) amb més de 115 milions, i **Ferrovia Servicios**, empresa multiserveis amb un volum total de 92 milions d'euros adjudicats.

El gruix principal correspon al contracte de gestió de servei de Bicing adjudicat per l'ajuntament de Barcelona per un import de gairebé 163 milions d'euros l'any 2018. El contracte té una durada de deu anys i tenia un valor de sortida de 220 milions, i per això és un dels contractes de més valor atorgats per l'Ajuntament de Barcelona, i finalment es va adjudicar un 34% per sota del preu de sortida. L'oferta guanyadora va ser la UTE "Pedalem Barcelona" formada per Cespa i PBSC, que va ser adjudicada sota "baixa temerària" donat que la rebaixa era d'un 5% de mitjana comparat amb les ofertes de la resta d'empreses, posant en dubte la viabilitat econòmica de l'adjudicació. L'adjudicació d'aquest contracte és un **exemple de les pràctiques de baix cost dutes a terme per EMS i facilities com CESPA, que entren sovint en risc amb la viabilitat econòmica de les adjudicacions**.

Pel que fa a altres contractes de l'Ajuntament de Barcelona vinculats amb Ferrovia, cal tenir en compte també l'adjudicació el 2018 a l'UTE Ferrovia-Sacyr pel lot d'obres al túnel de les Glòries per un valor de 29 milions d'euros. La suma de volum de contractes vinculats a Ferrovia i adjudicats per l'Ajuntament arriben al 5,46% de la contractació feta per aquesta administració, demostrant la dependència que les entitats municipals tenen de la multinacional.

Les administracions estatals han contractat gairebé el 4% del seu volum amb empreses vinculades al grup, principalment amb Ferrovia Agroman. Això es deu en gran part a la concessió el 2019 per part de RENFE del manteniment de trams de l'AVE, un dels quals es troba entre les estacions de Montagut, Vilafranca i Sant Feliu.

Pel que fa a altres grans adjudicadors, tan sols l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB) aglutina la meitat de la resta de la contractació realitzada amb Cespa, amb un total de 36 milions d'euros. Els serveis que realitza sota aquests contractes són tant de neteja viària com de manteniment de parcs o triatge de residus.

Gràfic 7. Evolució contractació de les principals empreses vinculades a Ferrovial.

*En l'any 2018 s'ha inclòs dins de Ferrovial Agroman un contracte adjudicat en UTE a l'empresa amb Sacyr pel valor de més de cinc milions d'euros.

Veiem en el gràfic 7 que CESPÀ és l'única empresa que té una variabilitat gran en el volum, ja que en el 2018 té un gran augment de volum adjudicat a causa del contracte comentat anteriorment pels serveis de Bicing i després es torna a reduir. La resta d'empreses associades, com Ferrovial Servicios i Cadagua, han augmentat o mantenen el volum de contractació, però Ferrovial Agroman continua acaparant gran part del valor de les adjudicacions **L'evolució temporal de la contractació feta a favor del grup d'empreses coincideix amb les anàlisis fetes per FCC i ACS, en què els grups diversifiquen les concessions, augmentant les fetes per serveis, però sense disminuir aquelles fetes pels treballs de construcció.**

5.2.6. Indra Sistemas S.A.

Valor adjudicat total	422.054.396,60 €
% sobre el total de la contractació	1.09%
Nombre total de contractes adjudicats	257

La multinacional espanyola Indra, coneguda per oferir consultoria en serveis de transport, armamentístics i d'energia, entre d'altres, està especialitzada també en la provisió de serveis a les administracions públiques. Amb un 18,7% de participació estatal a través de la Sociedad Industrial de Participaciones Estatales S.E.P.I., aglutina més de **422 milions d'euros** en contractació pública (l'1,09% del total de la contractació de totes les administracions analitzades).

El volum majoritari d'aquests contractes és adjudicat per les administracions catalanes, destacant entre elles **el CTTI**. Dels 373 milions d'euros adjudicats per les administracions catalanes a Indra, 317 corresponen al CTTI, principalment degut a contractes adjudicats a 2012 per processos de diàleg competitiu per un volum total de 271 milions d'euros, adjudicats a Indra Sistemas individualment o en unió temporal d'empreses. Tot i així, també s'han produït adjudicacions més recents a la multinacional, com els dos contractes adjudicats el 2019 per un volum de més de 41 milions d'euros, adjudicats també pel CTTI.

Els resultats obtinguts al llarg d'aquest informe respecte el gran volum de contractació realitzat pel **CTTI i la seva dependència amb poques empreses de gran envergadura**, com Telefónica, es veu reforçat pels resultats obtinguts amb l'anàlisi d'Indra. La multinacional espanyola aglomera el 10% de totes les contractacions realitzades per l'organisme; si tenim en compte que Telefónica n'agrupava el 22%, **tan sols aquestes dues empreses concentren gairebé un terç de la contractació realitzada pel CTTI (32%)**. Veiem per tant reflectida la preocupant dependència d'un dels organismes de les administracions públiques catalanes que més volum de contractes adjudica en poques empreses, ambdues cotitzades a l'IBEX 35.

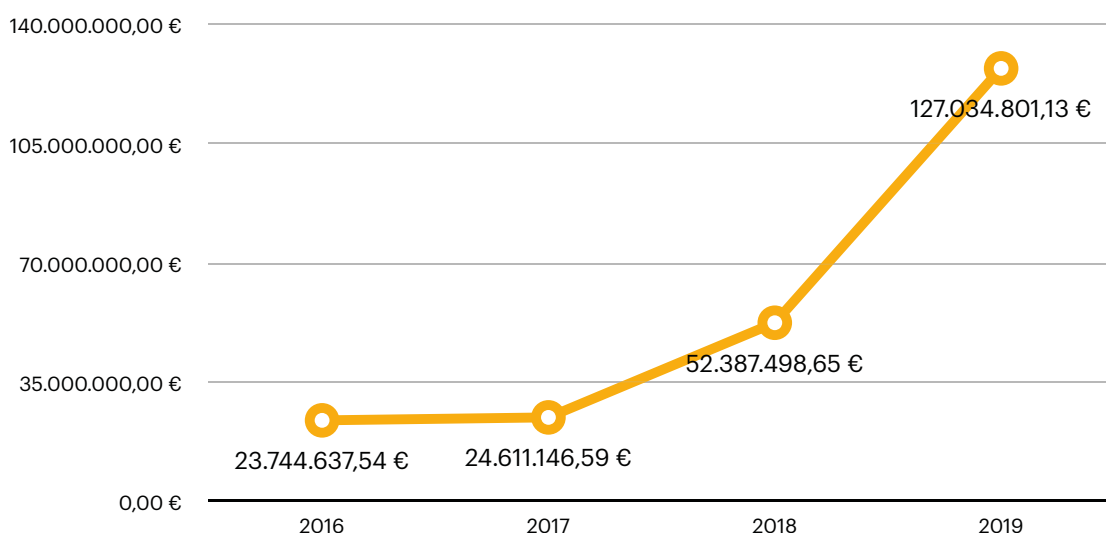
5.2.7. SACYR S.A.

Valor adjudicat total	275.083.751,39 €
% sobre el total de la contractació	0.71%
Nombre total de contractes adjudicats	349

El grup SACYR i les seves filials i empreses associades són un altre **clar exemple de la diversificació dels serveis que diversos gegants empresarials de l'estat espanyol estan realitzant per aglutinar el nombre més gran de contractes de les administracions, i de la precarització de les condicions laborals de les treballadores integrades sota aquests contractes.**

Com veiem en el gràfic 8, les adjudicacions fetes a favor del grup evolucionen positivament des de 2016, quan el volum va ser de 23 milions d'euros, fins al 2019, moment en què s'assoleix el volum màxim anual adjudicat de 127 milions. Els contractes es divideixen entre diferents empreses vinculades al grup, com algunes filials de **Sacyr** i de la multiserveis **Valoriza**. El volum total dels contractes adjudicats en el període analitzat supera els **275 milions d'euros**.

Gràfic 8. Evolució temporal del volum adjudicat a favor de Sacyr, 2016-19

L'augment progressiu dels volums adjudicats es deu en part als contractes de gairebé 40 milions d'euros que corresponen a Sacyr Infraestructures, però principalment a l'adjudicació de la **provisió de serveis socials, de neteja i mediambientals i de serveis múltiples** a les empreses Sacyr *Facilities*, Sacyr Social i Valoriza *Facilities*. A Sacyr *Facilities*, en concret, se li va adjudicar per part d'AENA un contracte per valor de 57 milions d'euros pels serveis de neteja de l'Aeroport del Prat, de tres anys de duració, l'any 2019. Aquesta adjudicació suposa una continuïtat del contracte de 34,9 milions d'euros pel servei de neteja gestionat en el mateix aeroport per l'empresa associada Valoriza *facilities*, que al ser adjudicat el 2015, no consta en la base objecte d'aquest estudi.

Les treballadores sota tots dos contractes han protagonitzat des de 2016 diverses reivindicacions en contra de les retallades dels drets laborals i les condicions precàries en què es troben. En la primera, de 2016, les reivindicacions se centraven en la retallada de drets laborals derivada de la pretesa modificació substancial de les condicions laborals proposada per Valoriza, ja que aquesta no podia fer front a les despeses laborals amb el reduït pressupost amb el qual havia guanyat la concessió²⁷. En l'última vaga, convocada entre juliol i agost de 2020 contra Sacyr *Facilities*, les treballadores es reivindicaven contra l'increment de la inabordable càrrega de treball que havien d'assumir, a causa de l'ampliació de l'àrea **de neteja tot i el manteniment de l'ERTO** que les afectava.

²⁷ FeSMC-UGT (2016, 1 de desembre). Mañana, última jornada de huelga y concentración de los trabajadores de la limpieza del aeropuerto del Prat: <https://limpieza.fesmcugt.org/2016/12/01/manana-ultima-jornada-de-huelga-y-concentracion-de-los-trabajadores-de-la-limpieza-del-aeropuerto-del-prat-id-5669/>

La plantilla de l'empresa de neteja Sacyr Facilities a l'aeroport protagonitza dues jornades de vaga, agost 2020. Font: El Prat llibertari

Les administracions catalanes, l'Ajuntament de Barcelona i les administracions estatals es reparteixen de manera relativament equitativa els volums adjudicats al grup SACYR, 74 milions adjudicats per l'Ajuntament, 84 de les administracions catalanes i 87 pel que fa a l'estat.

És preocupant, per tant, **el protagonisme de Sacyr en la contractació pública catalana**, present en tots els nivells administratius, i **l'augment progressiu del volum adjudicat** tot i les denúncies reiterades d'aplicació de pràctiques de precarietat laboral.

5.2.8. ACCIONA

Valor adjudicat total	267.190.034,07 €
% sobre el total de la contractació	0.69%
Nombre total de contractes adjudicats	297

La multinacional espanyola ACCIONA està vinculada a contractes adjudicats per un volum total de més de **267 milions d'euros**. ACCIONA i les seves empreses associades també són un altre clar exemple de l'adaptació de les grans empreses proveïdores de serveis públics, ja que s'ha produït un **augment en la contractació de serveis de sanejament i neteja mentre que s'ha mantingut la presència en el sector de la construcció**.

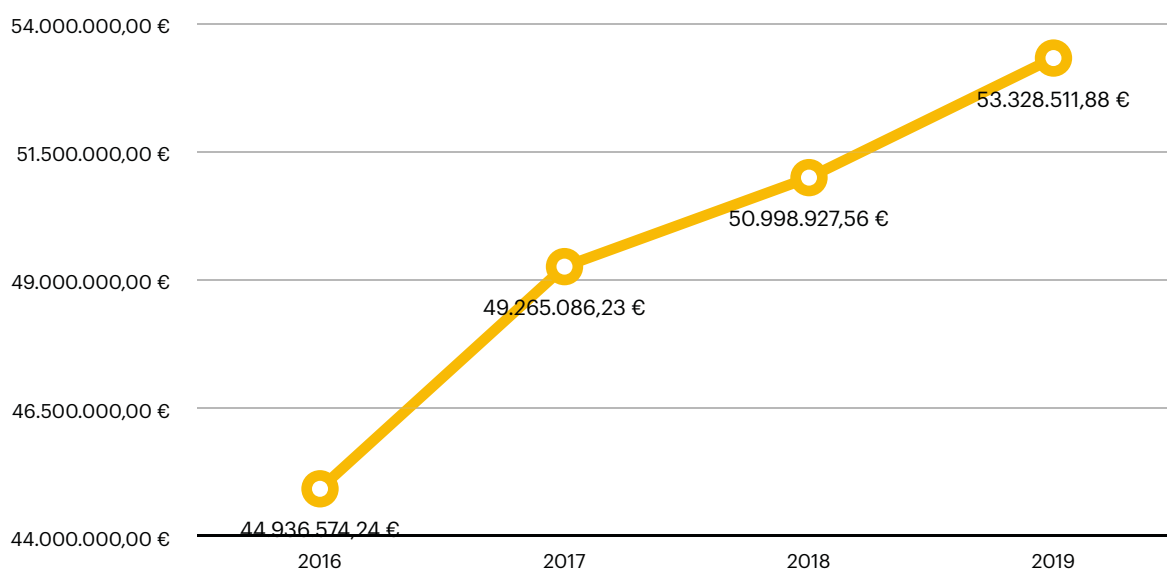
Entre 2016 i 2019, els volums adjudicats a ACCIONA pels contractes atorgats a ACCIONA Infraestructures i ACCIONA Inmobiliària, però també degut a l'augment del volum adjudicat a ACCIONA Facility Services. Alguns exemples són contractes d'AENA pels serveis d'informació i atenció al públic de l'Aeroport del Prat, d'ADIF per la venda de bitllets, o de diversos organismes per a la neteja d'instal·lacions.

5.2.9. Suara Cooperativa

Valor adjudicat total	228.743.954,20 €
% sobre el total de la contractació	0.59%
Nombre total de contractes adjudicats	349

A **Suara**, la cooperativa catalana orientada a la provisió de serveis socials, se li han adjudicat contractes per un valor total de **228 milions d'euros** repartits entre l'Ajuntament de Barcelona i la resta de les administracions catalanes.

Gràfic 9. Evolució temporal del volum adjudicat a favor de Suara, 2016-19

El **valor adjudicat a favor de Suara ha crescut de manera sostinguda en el període analitzat**, passant dels 44 milions d'euros el 2016 a més de 53 el 2019.

Suara, entitat sense lucre del tercer sector català, es caracteritza per proveir serveis socials, d'atenció a la dependència, infància i famílies, benestar i salut, tercera edat, educació i formació, entre d'altres. Tot i que consten contractes anteriors a 2016, adjudicats pels Departaments de Benestar Social i Família o Treball de la Generalitat, la major part del volum adjudicat correspon a contractes adjudicats entre 2017 i 2019 per l'Institut Municipal de Serveis Socials de Barcelona, que per si sol arriba a un total de 128 milions d'euros, és a dir, més de la meitat del volum de contractes adjudicats a l'entitat.

Els contractes adjudicats a favor de Suara fan referència a serveis d'atenció domiciliària, a famílies i adolescents en risc d'exclusió social, o de concessió de la gestió de centres de dia i residències de gent gran, entre d'altres.

Cal afegir que l'adjudicació recent del contracte del servei d'ajuda domiciliària de quatre lots per valor de més de 190 milions d'euros a octubre de 2020, per part de l'Institut Municipal de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona²⁸, no s'ha comptabilitzat en aquest informe, ja que en el moment d'elaborar-lo, les dades de l'ajuntament no eren públiques. Tot i així cal tenir-lo en compte, ja que de comptabilitzar-lo, gairebé duplicaria la quantitat adjudicada a Suara entre 2016 i 2020.

²⁸ Diputació de Barcelona (20 de maig de 2021). Cercador d'Informació i Documentació Oficials (CIDO), Contractació. Ajuntament de Barcelona - Institut Municipal de Serveis Socials - Servei d'ajuda a domicili, <https://cido.diba.cat/contractacio/9590434/servei-dajuda-a-domicili-ajuntament-de-barcelona-institut-municipal-de-serveis-socials>.

5.2.10. International Service System (ISS)

Valor adjudicat total	135.710.674,14 €
% sobre el total de la contractació	0.35%
Nombre total de contractes adjudicats	259

Per acabar, cal realçar la contractació adjudicada a favor de la *facility* danesa **ISS**, d'un total de **135 milions d'euros**. La major part dels contractes es realitzen per part de les administracions catalanes, que concentren concessions a la *facility* per més de 134 milions. Els organismes que han contractat més volum amb la multinacional són la Corporació de Salut del Maresme i la Selva i el Consorci Mar Parc de Salut de Barcelona, amb més de 27 milions cadascun.

La multinacional és el **paradigma de les empreses multiserveis o *facility***, ja que a través de les seves filials de neteja i càtering ofereix aquest tipus de serveis a les administracions, i la seva filial ISS Facility management ha **contractat serveis diversificats de neteja d'infraestructures, de parcs i de recepció i atenció al client**.

5.2.11. Altres EMS o empreses *facility*

Encara que individualment no formin part dels adjudicataris amb més volum de contractes, cal remarcar també les grans quantitats adjudicades a favor d'altres empreses que es denominen com a multiserveis o empreses *facility*. A banda de les filials de les grans actores que ja s'han esmentat anteriorment, en aquest estudi s'han detectat almenys set altres empreses o grups d'empreses que s'autodenominen com a *facility managers* o empreses d'outsourcing, i s'han comptabilitzat més de **443 milions d'euros** adjudicats a favor seu: aquestes són Sodexo, Grupo Elixor, Compass Group, Grupo Eulen, Randstad Project Services, OHL Servicios Ingesan (també amb UTE conjuntament amb ACS), Adecco Outsourcing i totes aquelles empreses que en el seu nom contenen conceptes com Multiserveis, Outsourcing i Facility Management o Services, així com els seus derivats o traduccions.

6. Precarietat en la contractació pública: impacte ampli d'empreses multiserveis, *facilities*, anàlogues i afins i evolució temporal

L'impacte total de les empreses que en aquest estudi s'han identificat com a **multiserveis o *facilities*** **ascendeix a un total de 1.941 milions d'euros**. Aquesta quantitat equival al 5% de tota la contractació pública analitzada. Per tant, podem dir que 1 de cada 20€ contractats per les administracions públiques a Catalunya està destinat a empreses que s'autodenominen multiserveis o *facilities*, un tipus d'empresa caracteritzada per dur a terme **pràctiques de precarietat i retallades de drets laborals i per aplicar mesures de *dumping* social en detriment de la provisió de serveis públics a través de l'enriquiment de les empreses, sovint multinacionals espanyoles i estrangeres**.

Empresa o grup vinculat a l'EMS o <i>facility</i> contractada	Total adjudicat a l'empresa autodenominada com a EMS o <i>facility</i>
ACCIONA	18.495.447,63 €
ACS	615.638.567,25 €
ACS & ISS	1.419.479,31 €
ACS & OHL	925.585,00 €
ADECCO Outsourcing	347.051,48 €
Compass Group	50.980.291,80 €
EULEN	91.762.590,76 €
FCC	389.662.806,53 €
FERROVIAL	92.592.102,49 €
Grupo Constant Servicios	307.624,38 €
Grupo Elior	25.049.923,66 €
ISS	134.291.194,83 €
OHL	72.532.924,77 €
Randstad	176.228,64 €
Sacyr	245.320.305,03 €
SODEXO	39.486.241,80 €
Altres	162.549.016,15 €
Total general	1.941.537.381,51 €

Taula 9. Valor total adjudicat a les empreses multiserveis o *facility*

Tot i així, i tal com s'ha remarcat al llarg d'aquest informe, les pràctiques que s'associen a les empreses multiserveis i *facilities* no són exclusives de les que es defineixen com a tals. De fet, la creixent consciència dels efectes nocius de les seves pràctiques les ha posat al focus de diferents estudis i actors, així que pot estar en l'interès d'aquestes empreses de no identificar-se com a empresa multiservei o *facility* tot i, a la pràctica, oferir els mateixos serveis. Existeix, per tant, la problemàtica de les empreses **anàlogues** i les **afins**.

Aquestes ambigüitats, que són els principals atractius per a les empreses que realitzen aquestes pràctiques o que creen dins dels seus grups empreses d'aquest tipus, fan que sigui complicat acotar-

les i estudiar el seu impacte. Donat que no existeix un codi CNAE o de la Nomenclatura Estadística d'activitats econòmiques de la Comunitat Europea (NACE) reservat per aquestes empreses, s'han d'establir maneres alternatives d'explotació estadística per a poder-les localitzar.

Si es té en compte tota la contractació realitzada a favor d'empreses vinculades a **EMS i facilities**, el total adjudicat **ascendeix a més de 6.650 milions d'euros, que comporta el 17%** de tot el volum adjudicat en l'anàlisi:

Empreses o grups d'empreses afins	Total adjudicat
ACCIONA	200.595.206,49 €
ACS; ACCIONA	66.594.827,58 €
ACS	2.272.074.746,42 €
ACS; ISS	1.419.479,31 €
ACS; OHL	925.585,00 €
ADECCO Outsourcing	347.051,48 €
Compass Group	50.980.291,80 €
EULEN	91.762.590,76 €
FCC	2.759.720.937,93 €
FERROVIAL	497.176.380,76 €
FERROVIAL; Sacyr	29.763.446,36 €
Grupo Constant Servicios	307.624,38 €
Grupo Elior	25.049.923,66 €
ISS	134.291.194,83 €
OHL	72.532.924,77 €
Randstad	176.228,64 €
Sacyr	245.320.305,03 €
SODEXO	39.486.241,80 €
Altres EMS i facilities	162.549.016,15 €
Total	6.651.074.003,15 €

Taula 10. Valor total adjudicat a empreses matrius o grups vinculats a empreses multiservei o facility

Per tant, mentre que un 5% de la contractació pública es fa a favor d'empreses vinculades amb l'aplicació de mesures de precarietat laboral i de *dumping* social, un 17% del volum s'adjudica a favor d'empreses vinculades a aquestes pràctiques, i, per tant, còmplices d'aquestes.

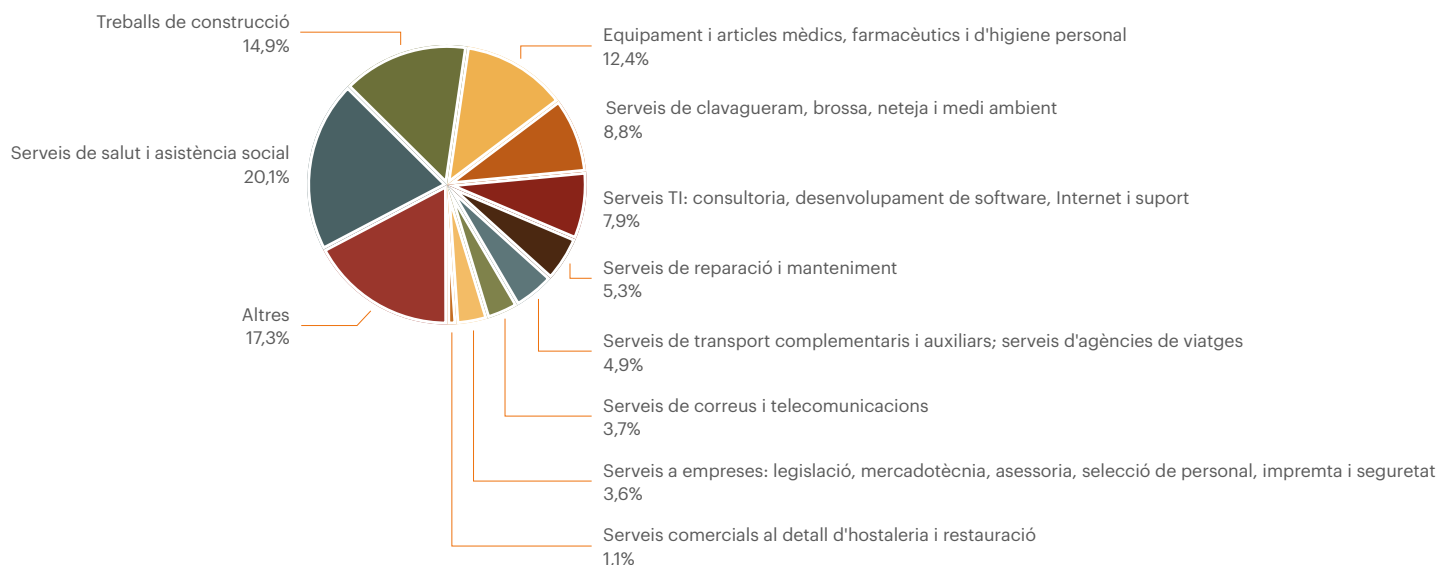
7. Anàlisi per classificació de l'objecte del contracte

Donat que les empreses que implementen pràctiques anàlogues a les de les EMS i *facilities* es caracteritzen per oferir determinats tipus de serveis, normalment de neteja, seguretat, hostaleria, manteniment, transport, bugaderia, serveis de software, assessorament jurídic, atenció al client o assistència tècnica o de comptabilitat, però sense limitar-se a aquests, procedirem primer a fer un **anàlisi de l'objecte del contracte realitzat per les EMS i facilities identificades**. Aquest anàlisi es farà a través del codi CPV²⁹, disponible per a la contractació de les administracions catalanes i estatals. Una vegada analitzada la classificació de la contractació total i un cop s'hagi determinat el tipus d'objecte sota el qual contracten més les EMS i *facilities*, s'analitzarà quin és el total de la contractació pública d'aquestes classificacions, per fer una **aproximació del possible abast real de les empreses multiservei i facility**.

De tota la contractació analitzada, es té informació sobre el codi CPV (que indica l'objecte principal del contracte) del 50% del nombre total de contractes i del 77% del volum contractat. Això es deu en part al fet que la relació de proveïdors publicada per l'Ajuntament de Barcelona no conté informació sobre el CPV, i per tant es queda fora de l'anàlisi. Dels contractes de les administracions catalanes i estatals, tenim informació sobre l'objecte del contracte del 65% dels contractes i del 85% del volum. La diferència entre el nombre de contractes i volum amb CPV es deu al fet que és en gran part és la contractació menor la que no s'acompanya amb codi CPV, que suposa un gruix important del nombre de contractes però no de volum.

---

²⁹ La nomenclatura CPV (Common Procurement Vocabulary – Vocabulari Comú de Contractació Pública) és un sistema d'identificació i categorització de totes les activitats econòmiques susceptibles de ser contractades per les administracions públiques de la Unió Europea

Gràfic 10. Classificació contractació de les administracions catalanes i estatals per objecte del contracte

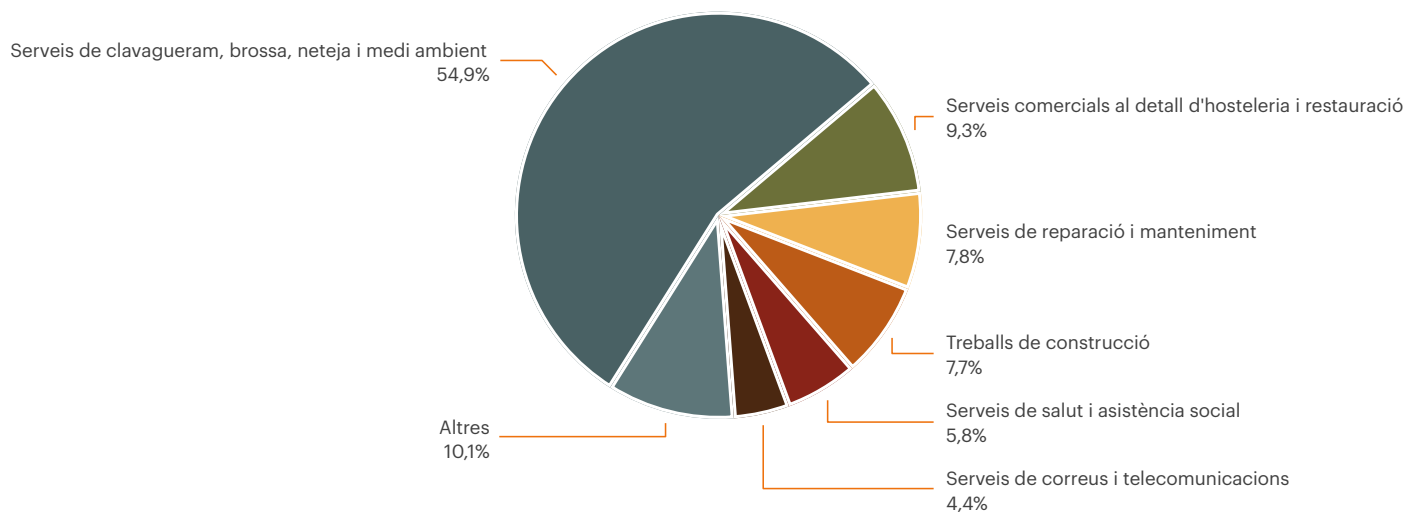
Com es pot veure en el gràfic 10, la partida més gran de contractació és de serveis de salut i assistència social, que abasta un 20,1% del total. Els segueixen treballs de construcció amb un 14,9%, i el tercer lloc l'ocupa l'equipament i els articles mèdics, farmacèutics i d'higiene personal, amb un 12,4% del total de la contractació.

Les sis partides següents amb més volum de contractació són totes de serveis: de clavegueram, brossa, neteja i medi ambient (8,8%), de Tecnologies de la Informació o TI (7,9%), de reparació i manteniment (5,3%), de transports complementaris i auxiliars (4,9%), de correus i telecomunicacions (3,7%) i de serveis a empreses (3,6%). En partides més petites trobem altres tipus de serveis, com els de comercial al detall d'hostaleria i restauració (1,1%).

És important tenir en compte quina és la distribució del volum de contractació total en les diferents partides de CPV, perquè en veure com canvia la mateixa distribució per les empreses que s'autodenominen EMS o facility, es pot aproximar en quines partides de serveis es poden estar amagant altres empreses que apliquin pràctiques semblants. Tal com es pot veure en el gràfic 11, el panorama canvia radicalment quan analitzem només la contractació de les EMS i *facilities* declarades.

Primer de tot, crida l'atenció que gairebé totes les partides que suposen un 3% o més del total corresponen **a serveis**. Els serveis de clavegueram, brossa, neteja i medi ambient representen més del 55% de la contractació. Tant el serveis de reparació (7,8%) com els comercials al detall d'hostaleria i restauració (9,4%) són contractats per les EMS en una proporció més gran que en la mitjana del total, i crida l'atenció que també és més gran la partida de treballs de construcció (18,2%). En les següents subseccions, procedirem a analitzar aquestes quatre partides amb més detall.

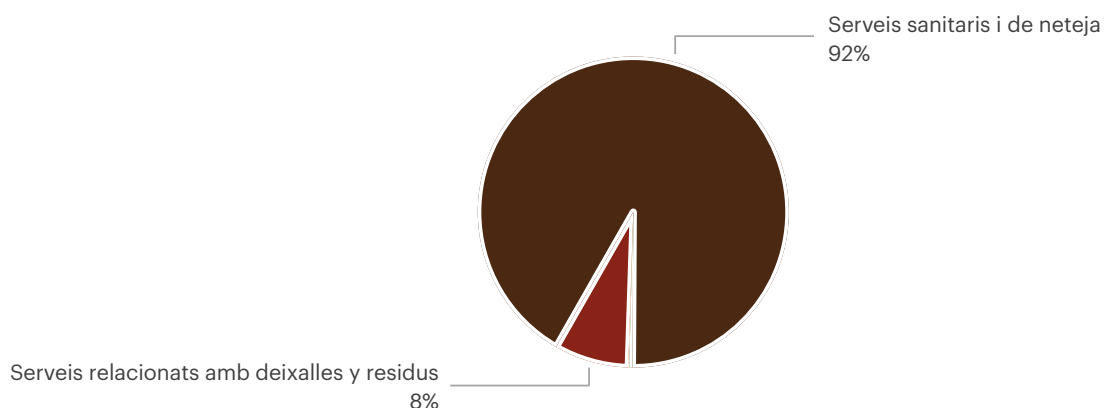

Gràfic 11. Contractació pública a favor d'empreses multiservei i facilities per objecte del contracte

7.1. Serveis de clavegueram, brossa, neteja i medi ambient

Una vegada determinada la magnitud de les EMS i facility en els serveis de clavegueram, brossa, neteja i medi ambient, el control d'aquestes empreses en la contractació d'aquests serveis és innegable. No només corresponen a més de la meitat dels serveis contractats per les EMS i facility localitzades per aquesta recerca, sinó que representen 669 milions d'euros del total de 2.612 adjudicat sota aquest objecte del contracte. Les empreses multiserveis i facility representen per tant, **i com a mínim, el 26% de tots els imports adjudicats per a serveis de clavegueram, brossa, neteja i medi ambient**. Destaca particularment, però, veure l'augment del volum adjudicat al llarg dels anys, ja que aquesta proporció puja al **42% si es tenen en compte només els contractes adjudicats entre 2016 i 2020**.

Si tenim en compte un concepte ampli d'EMS i facility, incloent-hi les empreses afins a aquestes (per exemple, comptabilitzant no només Ferrovial Servicios i Clece, sinó tot el grup de Ferrovial i ACS), s'assoleix un total de 922 milions d'euros adjudicats per a aquest tipus de contractes, **arribant al 35% de la contractació total i el 57% si tenim en compte només la contractació feta entre 2016 i 2020**.

Gràfic 12. Subclassificació serveis de clavegueram, brossa, neteja i medi ambient adjudicats a favor d'empreses multiservei i facilities.

Per tant, no només hi ha hagut **un augment de la proporció dels serveis de neteja i clavegueram que proveeixen les EMS**, sinó que també hi ha **un augment i un clar monopoli d'aquestes i les seves empreses afins**.

Veiem també en el gràfic 12 que és redundant parlar de serveis de clavegueram, brossa, neteja i medi ambient quan el 92% dels serveis d'aquest tipus adjudicats a favors d'EMS i empreses *facility* corresponen a serveis de neteja, i 8% correspon a recollida de residus.

Es pot determinar, per tant, que és alarmant **el control que empreses multiserveis i facility tenen sobre el serveis de neteja i recollida de residus**. Controlen com a mínim un 42% dels contractes d'aquest tipus entre 2016 i 2020, però s'estima que sigui molt més; el total arriba al 57% si es tenen en compte les empreses afins a EMS i *facilities*. És preocupant perquè les contractacions d'aquest tipus de serveis representen un alt volum de la contractació total analitzada (8,8% del total del volum analitzat), però la importància relativa d'aquest tipus de **contractes seria segurament major si es pogués tenir en compte les contractacions de l'Ajuntament de Barcelona, que han quedat fora d'aquesta anàlisi per tipus de servei**.

L'alta presència de grans grups empresarials dins d'aquest tipus de contractes, com ACS, ISS o FCC només agreuja el panorama. No només s'està centralitzant aquest tipus de contractes en empreses que duen a terme pràctiques de precarietat laboral i *dumping* social en detriment de la provisió del servei, sinó que s'està concentrant cada vegada més en un **nombre reduït d'actors privats**. Tot això resulta en el fet que, pel que fa als contractes de neteja i residus, **les administracions públiques tinguin una forta dependència de poques empreses que apliquen pràctiques precàries i que proveeixen indirectament serveis públics de dubtosa qualitat**.

7.2. Serveis comercials al detall d'hostaleria i restauració

Els serveis comercials al detall d'hostaleria i restauració representen un total de més de 314 milions d'euros (1% de la contractació total); tot i així, cal reconèixer que la proporció d'aquest tipus de contractes sobre el total pot estar subestimada donat que molts d'ells es formalitzen a través de contractació menor, tipologia en què sovint no es registra el codi CPV.

El volum d'aquest tipus de contractes és de més de 94 milions d'euros (9,4% sobre el total) si es tenen en compte només les adjudicacions fetes a favor de les empreses autodenominades com a EMS o *facilities*, però aquesta xifra salta al 40% si es tenen en compte els contractes fets només entre 2016 i 2020. Veiem per **tant un clar augment en la prominència d'aquest tipus d'empreses** en la provisió de serveis d'hostaleria i restauració per a les administracions. Les principals empreses a qui

s'han adjudicat aquest tipus de contractes són, a més, molt poques, ja que se'ls reparteixen tots entre Clece, Eurest (que pertany a Compass Group), ISS, Serunion (del grup Elixor) i la multinacional francesa SODEXO, aquesta última amb adjudicacions de més de 39 milions d'euros.

7.3. Treballs de construcció

La importància dels treballs de construcció en el total de les contractacions realitzades per EMS i *facilities* autodeclarades resulta en un principi contra intuïtiu, ja que s'assumeix que aquest tipus d'empreses proveeixen més aviat serveis auxiliars que no pas d'enginyeria civil. Tot i així, la confusió desapareix quan s'analitza el tipus de contractes que s'engloben sota treballs de construcció.

Almenys 93 milions d'euros han estat adjudicats a EMS i *facilities* autodenominades com a tals sota aquest concepte. Tot i així, si es tenen en compte els contractes adjudicats a favor d'empreses vinculades a EMS o *facilities* o assimilables a multiserveis per la seva estructura organitzativa, **el volum total ascendeix a més del 41% dels contractes de treballs de construcció**. Queda patent per tant l'alta dependència que el sector de la construcció té de certs grups empresarials, que al mateix temps es troben vinculades a EMS o empreses *facilities*.

Tanmateix, l'alta presència d'un reduït nombre d'empreses en el sector de la construcció pública és ja conegut, ni tampoc la possibilitat que s'estigui subestimant l'impacte de les EMS, empreses *facilities* i afins.

Els contractes adjudicats en concepte de treballs de construcció il·lustren prou bé la dificultat de mesurar el volum i el nombre de contractes adjudicats a favor d'aquestes empreses. Tot i que alguns dels contractes adjudicats sota aquest objecte del contracte són estrictament de treballs de construcció, també s'hi inclouen serveis de manteniment d'edificis i instal·lacions que no impliquen la realització d'obres en si. Alguns exemples són el contracte fet per la Direcció General de Tràfic pel manteniment de diverses de les seves instal·lacions, incloses les catalanes, a favor de l'UTE entre COMSA Facility Management y Climage S.L. pel volum de 2.335.568,34 €, o l'adjudicat per l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya per la millora de l'eficiència energètica, subministrament de calor amb biomassa i manteniment integral dels edificis de l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya a favor de Valoriza *facilities* per un volum de 6.785.104,14 €.

Cal recordar que els treballs de construcció és la partida en funció de l'objecte del contracte que acumula **la segona major proporció sobre el total del volum, amb un total de més de 4.400 milions d'euros**. Es desconeix quins altres contractes s'amaguen sota treballs de construcció que ofereixen els mateixos serveis i operen de manera anàloga a una EMS o empresa *facility*.

A banda de les empreses autodenominades com a tals, es troben contractes com l'adjudicat per LA FIRA 2000 a 2016 a favor de Gestión Integral de Instalaciones SLU (Geinstal), per a executar obres en el Pavelló 2 de la Fira per un valor d'1.135.919,01 €. Geinstal està registrat sota el codi de CNAE (2009) 4322, que correspon a fontaneria, instal·lacions de sistemes de calefacció i aire condicionat, i el seu objecte social inicial es denominava com la instal·lació, manteniment, reparació, explotació i comercialització d'instal·lacions tècniques per al condicionament d'interiors d'edificis. Tot i així, l'empresa ha anat ampliant les activitats que realitza i el seu objecte social, afegint serveis administratius per a la lectura de comptadors, de manera presencial o telemàtica, serveis d'higienització, desinsectació, desratització, i el muntatge, reparació i manteniment d'instal·lacions de gas, fibra òptica, energia solar i fotovoltaica, entre d'altres. L'empresa, a qui entre 2012 i 2020 se li han adjudicat almenys més de 36 milions d'euros en contractació pública, és un **exemple d'empresa anàloga a pràctiques d'EMS i facilities**, donat que ofereix un ampli ventall de serveis a l'administració pública que ha anat ampliant en els últims anys, però com que no s'identifica com una empresa multiserveis o de facility management, passen per alt anàlisis de l'impacte d'aquestes empreses com el que es realitza en aquest informe.

En concepte de treballs de construcció, a Geinstal se li han adjudicat més de 14 milions d'euros. Si afegíssim al volum adjudicat a favor d'EMS i *facilities*, passem de 93 a 108 milions, augmentat en un 15% els valors adjudicats a aquestes empreses en concepte de treballs de construcció. Si això passa amb la inclusió d'una sola empresa, és innegable assumir que **la magnitud de la contractació adjudicada**

a favor d'empreses que duen a terme pràctiques anàlogues a les EMS i empreses *facilities* és difícilment mesurable i molt més extensa del que s'ha aconseguit copsar fins ara. Fins a quin punt en l'execució dels més de dos mil milions i mig d'euros adjudicats en principi a empreses no detectades com a EMS o *facilities* no s'estan desenvolupant en pràctiques anàlogues a les que aquestes aplicarien?

7.4. Serveis de reparació i manteniment

El serveis de reparació i manteniment, que representen més de 1.500 milions d'euros (5,3% del total de la contractació), estan proveïts per empreses que s'autodenominen com a EMS o *facilities* almenys en més de 94 milions d'euros (6% del total de reparacions i manteniments). Aquesta quantitat ascendeix a més de 136 si es tenen en compte les empreses afins, **arribant al 8,6% sobre el total de reparacions i manteniments si es té en compte tot el període analitzat i el 16% si tenim només en compte el període entre 2016 i 2020.**

La problemàtica que hem radiografiat en els treballs de construcció es repeteix respecte als valors adjudicats a empreses anàlogues a EMS i *facilities*. Si afegim només els gairebé 20 milions d'euros adjudicats a Geinstal per a serveis de reparació i manteniment, es passa de 93 a 114 milions, augmentant el volum adjudicat a aquestes empreses en un 21%.

Un altre exemple de la naturalesa canviant de les empreses assimilables a EMS i *facilities*, creades amb l'objectiu únic de concórrer en concursos de les administracions públiques, és Innovia Coptalia SA³⁰. El codi NACE autoassignat és el 8129, d'altres activitats de neteja, i el codi SIC és el 4953, que correspon a la recollida i tractament de residus. El seu objecte social inicial constava com a concórrer a concursos per a la gestió de serveis i prestació de serveis de consultoria i assistència a les administracions. Posteriorment, aquest es va ampliar per abastar específicament serveis de protecció i condicionament mediambiental contra sorolls, vibracions, contaminació, incendis, etc. Entre 2014 i 2020 s'han adjudicat a favor de l'empresa contractes per a la conservació i explotació d'autovies, pel manteniment de mobiliari de les platges de Barcelona, per a la realització d'obres d'emergència en carreteres i serveis de neteja varis per un total de més de 83 milions d'euros, dels quals 68 són en conceptes de reparació i manteniment.

Si al volum al qual s'havia afegit Geinstal afegim ara els imports a favor de Coptalia, la quantitat augmenta en un 60% i s'arriba als 182 milions d'euros. **Si aquestes dues empreses es consideressin EMS o facility, el total del volum de manteniments i reparacions adjudicat a aquest tipus d'empreses passaria del 6% a l'11,5%**, gairebé doblant la magnitud. Podem confirmar, així com ja hem explicat que sospitàvem que passaria; l'anàlisi de l'abast de la contractació feta a favor d'empreses que s'autodenominen EMS o **facility no reflecteix el valor total adjudicat a empreses que apliquen pràctiques anàlogues**, i repetim la pregunta formulada al final de l'apartat anterior: fins a quin punt podem estimar si en l'execució dels 1.400 adjudicats per serveis de reparació i manteniment en principi a empreses no detectades com a EMS o *facilities* no s'estan desenvolupant en pràctiques anàlogues a les que aquestes aplicarien?

Fins ara s'ha aproximat quin és l'impacte que diferents empreses actores amb un alt volum de contractació poden tenir a Catalunya per l'aplicació de pràctiques empresarials assimilables EMS *facilities* o afins. El que es farà en el següent apartat és recollir **si aquestes empreses o grups s'han compromès públicament amb el respecte dels drets humans a través de polítiques empresarials o declaracions de principis**. També cal tenir en compte que diverses empreses o grups que s'han enumerat anteriorment són grans multinacionals: donat que l'objectiu és per equiparar el compromís d'aquestes empreses amb la seva praxi real de respecte de drets, s'analitzaran breument també **algunes de les violacions comeses recentment per aquestes grups en altres localitzacions**, especialment del Sud Global, i com s'encaixen els compromisos realitzats per les empreses o grups en la gestió dels casos de violacions. Si bé existeixen nombroses denúncies les darreres dècades, hem seleccionat alguns casos emblemàtics.

³⁰ Einforma (20 de maig de 2021). Información empresa. Innovia Coptalia S.A., Datos Generales. <https://www.einforma.com/informacion-empresa/coptalia>.

8. Vulneracions i narratives de drets humans de les majors actores de contractació pública a Catalunya en la seva operativitat territorial

8.1. FCC

- Codi Ètic (2019)³¹
- Política de Drets Humans (2019)³²
- Política de Responsabilitat Social Corporativa (2016)³³

Construcció de la presa hidroelèctrica Zapotillo, Jalisco, Mèxic

Es tracta d'una adjudicació de contractació pública feta per Comisión Nacional del Agua (CONAGUA) per a la construcció de la presa hidroelèctrica de Zapotillo a Temacapulín, Jalisco, Mèxic. El 2012 van sorgir acusacions contra el govern mexicà i la CONAGUA de construcció violant el dret d'informació, de consulta i contra el dret de la llibertat de moviment i d'escollir lliurement la residència de les comunitats afectades, així com d'amenaques als opositors del projecte de construcció³⁴. Tot i que les obres estan paralizades a causa de litigis, el valor dels contractes de les empreses constructores ha augmentat més del doble del seu valor³⁵.

Gestió del conflicte: inicialment, les declaracions de FCC davant les acusacions de violacions van consistir a desvincular-se'n, establint que qualsevol resposta sobre incompliments legals altres tipus de permisos deuen ser resolts directament per la CONAGUA.

Com encaixa la gestió del cas dins dels compromisos fets per l'empresa?

Tant el Codi Ètic com la Política de Drets Humans (DH) s'aproven amb posterioritat a les denúncies de la presa de Zapotillo, probablement a causa de les pressions derivades d'aquesta. El Codi Ètic és aplicable a totes les persones vinculades a totes les empreses del grup, però respecte als seus socis i proveïdors, es limita a dir que promourà l'aplicació dels principis continguts en el codi. No es pronuncia en cap cas **sobre les violacions comeses pels contractistes o clients**. A la política de DH s'estableix un grau superior de compromís pels socis, col·laboradors i proveïdors i s'exigeix un idèntic grau de protecció del que es disposa en el document, però no es pronuncia tampoc sobre contractistes ni clients. FCC per tant es renta les mans de les possibles vulneracions que puguin cometre **ens vinculats contractualment com CONAGUA**.

³¹ Grup FCC (2019). Codi Ètic. Recuperat de:

<https://www.fcc.es/documents/13935105/14003747/C%C3%B3digo+y+de+Conducta.pdf/e5f28e78-b90d-1afe-3e2d-7a81cd9354f9?t=1568375918000>.

³² Grup FCC (2019). Política de Dreta Humans. Recuperat de: <https://www.fcc.es/documents/13935105/16968092/10.+Politica+de+De-rechos+Humanos+30072019.pdf/3806c02b-5f58-2aab-100b-dea59a63dd9c?t=1606216620424>.

³³ Grup FCC (2016). Política de Responsabilitat Social Corporativa. Recuperat de <https://www.fcc.es/documents/13935105/14003747/Pol%C3%ADtica+de+Responsabilidad+Social+Corporativa+de+FCC.pdf/919c6d46-fb8f-46f5-b3f2-030f05600973?t=1477309083000>.

³⁴ J. Marcos, J. & Fernández, M.A. (2011). Una represa de FCC ahoga la historia y los derechos en México, Boletín OMAL, n° 52, <https://omal.info/spip.php?article2231>.

³⁵ Herrera, L. (2021, 25 de febrer). Los especuladores de El Zapotillo, en la mira de ASF. Reporte Indigo. <https://www.reporteindigo.com/reportes/los-especuladores-de-el-zapotillo-en-la-mira-de-asf/>.

La política de DH estableix el compromís amb les comunitats locals on exerceix les seves activitats, i es comprometen a elaborar protocols per a la identificació dels impactes de les activitats del grup en drets humans. Després de continuar vinculada a la construcció de la presa, que en el moment de la redacció del present informe es troba parada, i havent duplicat els ingressos inicials previstos, s'ha realitzat per part de FCC una publicació de responsabilitat social corporativa avaluant l'impacte de la seva actuació en els DH de la comunitat i explicitant les mesures preses per cooperar amb les comunitats afectades³⁶. Tot i així, **no s'ha fet cap comunicat des de l'aprovació de la política de DH pronunciant-se sobre els drets d'informació i consulta de les comunitats afectades** i no respectats pel govern mexicà i la CONAGUA.

---

³⁶ Grup FCC. Descripció de l'actuació social i ambiental en la presa del Zapotillo. Recuperat de: <https://www.fcco.com/-/sostenibilidad-casospracticos-presazapotillo>.

**TEMACAPULIN EN PIE DE LUCHA
UNIDOS POR UNA CAUSA
NO A LA PRESA SAPOTILLO**

Temacapulín unit en la lluita contra
la presa Zapotillo

Font: International Rivers, sota la
licència copyright CC BY-NC-SA 2.0

8.2. ACS

- Política de Drets Humans (2016)³⁷
- Codi de Conducta (2015)³⁸

Complexos hidroelèctrics RENACE a Alta Verapaz, Guatemala

Es tracta de l'execució per part del Grupo COBRA (que està integrat dins del grup ACS) de la construcció dels complexos hidroelèctrics RENACE a Guatemala, on el projecte d'alt impacte ambiental s'ha dut a terme sense la correcta consulta a les comunitats indígenes Q'ecqchí, incorrent en violació dels drets humans i amb un greu perjudici al medi ambient a causa de la contaminació de les aigües i a la desforestació³⁹.

Gestió del conflicte: després de la publicació l'any 2016 de l'informe d'Alianza por la Solidaridad, en què es dona llum al conflicte⁴⁰, el Grup Cobra eludeix responsabilitats en considerar-se una empresa contractada per la promotora CMI. El grup evita responsabilitats socials i declara que en cas que hi hagi un factor de risc a la zona, es parerà l'obra, es retiraran i qui hagi d'afrontar aquests riscos, que ho faci. Ara bé, a la pàgina del projecte s'estableix si s'han realitzat valoracions d'impacte mediambiental o de drets humans.

Com encaixa la gestió del cas dins dels compromisos fets per l'empresa?

Tant el Codi de Conducta com la política de DH limita l'aplicabilitat a les activitats i persones que treballen en les empreses controlades per al grup. Per tant són aplicables al Grup Cobra, però no es pronuncia sobre les actuacions de clients o contractistes.

La política de DH i el Codi de Conducta estableixen el respecte als drets de les minories i dels pobles indígenes, i la política de DH estableix que està basada en la Declaració sobre els Drets dels Pobles Indígenes de l'Assemblea General de les Nacions Unides i el Conveni de l'OIT 169 sobre Pobles Indígenes i Tribals en països independents. El Conveni 169 és d'obligat compliment per als estats que l'han ratificat, entre elles, Guatemala i l'estat Espanyol. S'estableix, també, en el codi de conducta que l'empresa es compromet a respectar aquests drets "més enllà d'allò exigible per part de les legislacions locals, complint així amb els valors corporatius i els estàndards internacionals". Pel que fa al compromís amb el medi ambient, la política de DH estableix que les empreses del grup minimitzaran l'impacte negatiu que s'hi pugui ocasionar, i es compromet també en la política de DH a realitzar avaluacions de riscos socials i mediambientals, i a coordinar el reportatge d'aquestes informacions. Tot i aquest compromís a avaluar els riscos, **no s'estableix cap procediment de diligència deguda d'impacte sobre drets humans ni ambientals.**

El baix compromís d'ACS en les seves polítiques de DH es veu reflectit en l'anàlisi que l'Observatori per la Responsabilitat Social Corporativa (ORSC) fa anualment de les empreses que cotitzen en l'IBEX 35⁴¹. El grup es posiciona en el **29è lloc de 33, demostrant el treball li queda al grup en el compromís per al respecte dels drets humans.**

³⁷ Grup ACS (2016). Política de Drets Humans. Recuperada de: <https://www.grupoacs.com/ficheroseditor/File/05responsabilidadcorporativa/00politicas/Politica%20Derechos%20Humanosaprobada29%20julio.pdf>

³⁸ Grup ACS (2015). Codi de Conducta. Recuperat de: <https://www.grupoacs.com/ficheroseditor/File/04gobiernocorporativo/Reglamentos%20Gobierno%20Corpor/codigodeconducta2015.pdf>

³⁹ Redacció de El Salto (2018, 8 de maig). Pintura roja para protestar ante las violaciones de derechos humanos y contra el medio ambiente de ACS. El Salto Diario. <https://www.elsaltodiario.com/acs/protesta-violaciones-derechos-humanos-medioambientales-junta-accionistas-acs>

⁴⁰ Alianza por la Solidaridad (2020). La hidroeléctrica que destruye derechos en Guatemala. <https://www.alianzaporlasolidaridad.org/axs2020/wp-content/uploads/Maq.-Tierra3.pdf>

⁴¹ Observatorio de Responsabilidad Social Corporativa (2020). La Responsabilidad Social Corporativa en las memorias anuales de las empresas del IBEX 35, Análisis Ejercicio 2019. <https://observatoriorsc.org/la-responsabilidad-social-corporativa-en-las-memorias-anuales-de-las-empresas-del-ibex-35/>.

Pel que fa a la construcció dels projectes RENACE, ACS i el Grup Cobra estan incomplint els seus compromisos en el codi de conducta i la política de DH de respecte dels drets de les comunitats indígenes, tenint en compte que **no només es prometia respectar la legislació local, sinó a anar més enllà d'allò exigible per complir estàndards internacionals**. En concret, l'aquiescència de la violació per part de la promotora, que comporta una violació de l'art.6.1.a) del Conveni OIT 169 respecte de la consulta als pobles indígenes interessats, i l'art.15, sobre el dret dels pobles interessats als recursos naturals existents en les seves terres, comporten un incompliment dels compromisos establerts en les seves polítiques.

8.3. Telefónica

- Política de Drets Humans (actualitzada 2019)⁴²

Discriminació en la provisió d'internet a barris vulnerables de Buenos Aires, Argentina

L'organització argentina Associació Civil per la Igualtat i la Justícia (ACIJ), va acusar el febrer 2020 a la companyia Telefónica per "discriminació" i d'ocultació d'informació davant la seva demanda de publicar la forma en la qual presten els serveis de telefonia i d'internet en les viles de la Ciutat de Buenos Aires, motivat per la negativa de les empreses a brindar els seus serveis en aquests barris. L'associació va exigir davant la justícia que l'empresa "brindi informació sobre la provisió de serveis d'internet en viles i assentaments", els barris més vulnerables de la ciutat⁴³.

Gestió del cas: L'empresa va negar l'acusació de no proveir informació sobre el subministrament als barris i va assegurar que l'ordre de publicar les dades "es va contestar dins del termini i en la forma escaient".

Villa 31, Buenos Aires, Argentina.

Font: [cristoph.wesemann](https://www.flickr.com/photos/cristophwesemann/), sota la llicència de copyright CC BY-NC 2.0.

⁴² Telefónica (2019). Política de Drets Humans. Recuperada de: <https://www.telefonica.com/documents/364672/452644/politica-de-dd-hh-telefonica-mayo-2019/5b559261-006e-483c-bead-14771200b511>.

⁴³ Asociación Civil por la Igualdad y la Justicia (2020, 5 de febrer). Demandamos a Telefónica por ocultar información pública sobre su servicio de internet en las villas. <https://acij.org.ar/acij-demando-a-telefonica-por-ocultar-informacion-publica-sobre-su-servicio-de-internet-en-las-villas/>.

Com encaixa la gestió del cas dins dels compromisos fets per l'empresa?

En la política de DH de Telefónica s'estableix el compromís d'inclusió digital, que consisteix a impulsar l'accés a la connectivitat mitjançant la col·laboració en iniciatives que promoguin la connectivitat en zones remotes o de difícil accés, i de contribuir en iniciatives relacionades amb **l'accés a la tecnologia per part dels col·lectius en risc d'exclusió social**. Addicionalment, en la Memòria Anual consolidada de 2019 s'estableix compromís amb l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible (ODS) de les Nacions Unides núm. 9 "Impulsar la connectivitat global i accessible", i en l'epígraf 2.11.2, el compromís amb **connectar a tothom sense deixar ningú enrere i impulsar el desenvolupament en el món digital**. Dins d'aquest epígraf es detalla com s'ha ampliat l'accés universal i assequible a internet.

Ens trobem en un cas, per tant, en què no s'incompleix la política de DH, ja que el compromís que s'estableix és en participar en iniciatives que contribueixin a la connectivitat amb col·lectius en risc d'exclusió social, i no en proveir aquest accés, i per tant l'incompliment recau en els compromisos establerts respecte a l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible (ODS) núm.9. La subtilitat en aquest cas de la política de DH juga **en contra d'exigir a Telefónica la provisió d'aquests serveis d'acord amb la política, ja que només es comprometen formalment a proveir-lo en la Memòria Anual**.

El fons de la qüestió plantejat per l'ACIJ rau en la discussió **de provisió de serveis públics, i en la consideració del dret a internet com a tal i un com a un dret humà**. Per tal de tenir **una política de DH coherent amb els seus compromisos, hauria d'integrar la provisió de serveis d'internet sense discriminació**, i per a ser coherent amb tots aquests, no discriminar l'accés a internet per ubicació geogràfica.

Mina de carbó El Cerrejón, Colòmbia.
Font: Tanenhaus, sota la llicència
Copyright CC BY 2.0

8.4. ENEL

- Política de Drets Humans (2013)⁴⁴
- Codi Ètic (actualitzat el 2020)⁴⁵

Violacions de Drets Humans en la cadena de subministrament de carbó de Colòmbia

El 2014 es va visibilitzar la vinculació de la companyia italiana a les cadenes de subministrament de carbó associada amb mines de la companyia americana Drummond Ltd, a Colòmbia. Hi ha hagut acusacions de violacions mediambientals, vinculació amb grups paramilitars, terrorització de la població i assassinat de líders sindicals⁴⁶.

Gestió del cas: Realització d'una investigació sobre l'impacte de DH a la regió de Cèsar, on les mines en qüestió operaven. Convit a l'ONG PAX a la junta d'accionistes de 2017, en què va clarificar els resultats de les investigacions. Segons la companyia energètica, no es van trobar indicis de violacions de drets humans a les mines, però sí possibilitats de millora respecte a les comunitats⁴⁷. Finalment, ENEL no renova el 2017 els contractes de compra de carbó amb Drummond Ltd. Tot i que la multinacional italiana va al·legar que la no renovació dels contractes es devia a l'estratègia de descarbonització de la companyia, PAX al·lega que es va deure a la vinculació amb violacions de drets humans de la companyia americana⁴⁸.

Com encaixa la gestió del cas dins dels compromisos fets per l'empresa?

La política de DH d'ENEL, i per tant d'ENDESA⁴⁹, s'aprova el 2013, després que esclati el 2011 el conflicte per la construcció del projecte hidroelèctric Palo Alto en terres indígenes a Guatemala, on va haver d'asseure's a realitzar negociacions amb les comunitats i la municipalitat.

La política de DH d'ENEL és més completa que la resta d'empreses i grups analitzats en aquest informe, ja que amplia **l'aplicabilitat dels mateixos estàndards de protecció de DH als seus contractistes, proveïdors i socis, i estableix un sistema de diligència deguda**. No en va Endesa és l'empresa més ben valorada per l'informe de l'ORSC de 2019, sent l'empresa espanyola amb la puntuació més alta.

Tot i que a través de les publicacions de l'ONG PAX i les comunicacions d'ENEL es desprèn que la realització de la investigació a Cèsar es deu en part a la pressió de la primera, encara que la no renovació del contracte no s'hagi fet explícitament degut a les investigacions de violacions de DH, les actuacions com la present **representen avenços en la gestió de possibles vulneracions de drets humans per grans multinacionals**. En aquest sentit, Endesa s'ha vist beneficiada d'estar integrada dins d'ENEL, que ha demostrat **tenir un llindar de compromís més alt que la resta d'empreses espanyoles analitzades**. Tot i així, cal recordar que empreses com les grans multinacionals **energètiques i mineres vinculades a projectes extractivistes al sud global són més propenses a tenir polítiques de drets humans més desenvolupades, precisament perquè han hagut de fer front a més denúncies i de magnituds més alarmants**.

⁴⁴ ENEL (2013). Política de Drets Humans. Recuperada de: <https://www.enel.com/es/inversores/sostenibilidad/temas-performance-sostenibilidad/derechos-humanos>

⁴⁵ ENEL (2020). Codi Ètic. Recuperat de: <https://www.enel.com/es/inversores/sostenibilidad/temas-performance-sostenibilidad/principios-basicos/codigo-etico>

⁴⁶ SOMO (2014). Colombian Coal in Europe, Imports by Enel as a Case Study. <https://www.somo.nl/colombian-coal-in-europe-2/>

⁴⁷ ENEL (2017). ENEL position on Colombian Coal Supply. https://www.enel.com/content/dam/enel-com/documenti/investitori/sostenibilitat/enel-position-on-colombian-coal-supply_2017.pdf

⁴⁸ Pax for Peace (2017, 4 de maig). ENEL suspens blood coal imports. <https://paxforpeace.nl/news/overview/enel-suspends-blood-coal-imports>

⁴⁹ El 2009 ENEL va prendre el control d'Endesa quan va arribar a tenir el 92% de la companyia elèctrica.

8.5. Ferrovia

ferrovial

- Política de Drets Humans (2014)⁵⁰
- Política de Responsabilitat Social Corporativa (2014)⁵¹
- Codi Ètic (2021)⁵²
- Codi Ètic per a proveïdors (2021)⁵³

Violacions de Drets Humans de persones migrants a Nauru en camps del govern Australià

A finals de 2016, Amnistia Internacional i l'Australian institute van denunciar el Govern Australià i Broadpectrum per detencions arbitràries, exposició a tractes inhumans, degradants i cruels als migrants i demandants d'asil, a més d'agressions sexuals contra dones i menors d'edat. Alguns exemples dels tractes degradants són instal·lacions inadequades, la denegació d'assistència sanitària o en les agressions i assalts patits per part dels habitants locals. Broadpectrum és l'empresa subcontractada per a la gestió de centres de detenció de migrants a Nauru i a l'illa de Manus⁵⁴. El contracte per a la gestió es va adjudicar pel govern Australià entre 2012 i 2017, i Broadpectrum va ser comprat per Ferrovia el 2016 abans de ser venuda a Ventia el juny de 2020.

Gestió del cas: Ferrovia va determinar que no es tornaria a presentar al procés d'adjudicació del contracte, donat que el contracte no encaixava dins de l'estratègia de la companyia. En el comunicat oficial de 2016, i en la memòria anual del mateix any, Ferrovia es va rentar les mans i va al·ludir que Broadpectrum no gestiona ni administra les instal·lacions, sinó que es limita a prestar serveis de càterin, serveis socials, seguretat, logística, transport, neteja i gestió d'actius, i que en les instal·lacions presten serveis 13 organitzacions més. Ferrovia es va limitar a comunicar que Broadpectrum compta amb un sistema sòlid de governança i que reporta als governs locals i al Departament d'Immigració d'Austràlia, aquells que són considerats crítics. Broadpectrum no va realitzar cap comunicat i es va limitar a dir que els comunicats de Ferrovia responien per l'empresa en aquest aspecte.

“Nens fora de Nauru ara – Manifestació en suport al moviment #LetThemStay Melbourne”

Font: [John Englart \(Takver\)](#), sota la llicència copyright CC BY-SA 2.0

⁵⁰ Grup Ferrovia (2014). Política de Drets Humans. Recuperada de: <https://static.ferrovial.com/wp-content/uploads/2019/09/13134246/Politica-Derechos-Humanos-Ferrovia.pdf>

⁵¹ Grup Ferrovia (2014). Política de Responsabilitat Social Corporativa. Recuperada de: <https://static.ferrovial.com/wp-content/uploads/2019/09/13134246/Politica-de-Responsabilidad-Social-Corporativa-Ferrovia.pdf>

⁵² Grup Ferrovia (2021). Codi Ètic. Recuperat de: <https://www.ferrovial.com/wp-content/uploads/2021/02/codigo-de-etica-empresarial-de-ferrovial.pdf>

⁵³ Grup Ferrovia (2021). Codi Ètic per a Proveïdors. Recuperat de: <https://www.ferrovial.com/wp-content/uploads/2021/05/codigo-etico-de-proveedores-ferrovial.pdf>

⁵⁴ Amnesty International (2016, 17 d'octubre). Island of Despair: Australia's 'Processing' of Refugees on Nauru. <https://www.amnesty.org/en/documents/document/?indexNumber=asa12%2f4934%2f2016&language=en>.

Com encaixa la gestió del cas dins dels compromisos fets per l'empresa?

En la Política de DH, que engloba tan Ferrovial com les empreses compreses dins del grup (i per tant inclou a Broadspectrum), es compromet a implementar processos de diligència deguda continua per respectar els drets humans dels agents implicats en les seves operacions. Segons la mateixa política, són les unitats de negoci i corporativa les responsables d'implementar aquesta diligència deguda. Respecte als seus **clients, Ferrovial es compromet al compliment de les lleis locals, a promoure el compliment dels drets humans i a mantenir un diàleg obert amb els grups d'interès.**

L'empresa va incomplir, per tant, el seu compromís de dur a terme un procés de diligència deguda i d'investigar les vulneracions de drets humans a què s'havien compromès mentre Broadspectrum es trobava vinculada al grup. Ferrovial, en aquest sentit, s'ha limitat a complir formalment els compromisos establerts en la política, que estableix que és la unitat de negoci l'encarregada de complir amb el procés. Tanmateix, **Broadspectrum no ha publicat informació relativa a la investigació de les vulneracions fetes**, i tan sols ha establert que les comunicacions de Ferrovial representen a ambdues. Ens trobem, per tant, davant d'una situació en **què sembla que la política de drets humans és utilitzada perquè l'empresa s'eviti realitzar investigacions de vulneracions.**

8.6. Indra

- Política de Drets Humans (2020)⁵⁵
- Codi Ètic i de Compliment Normatiu (2020)⁵⁶

Ús d'armes amb components fabricats per Indra per part de la coalició saudita en la guerra del Iemen

El Centre Delàs va publicar el 2018 una fitxa sobre INDRA i les armes per la guerra⁵⁷. La fitxa estableix que Indra fabrica i ven a la coalició saudita components per a armes utilitzades en la guerra del Iemen. Quan el 2018 el govern espanyol va signar un acord amb el govern saudita, es van vendre bucs de guerra per part de l'empresa Navantia que poden ser utilitzats en la guerra de Iemen i el blocatge. Donat que Navantia compra components i electrònics a Indra, aquesta va quedar vinculada a la venda de materials armamentístics a la guerra civil.

Gestió del cas: Quan l'activista Miren Koldobi Velasco (Fundació Finances Ètiques) va intervenir en la junta d'accionistes d'Indra de juny de 2019 per demanar el tancament de les activitats de l'empresa en el sector armamentista, assenyalant, en concret, la implicació d'Indra en el conflicte bèl·lic del Iemen, el president de l'empresa Fernando Abril-Martorell es va limitar a establir que l'empresa compleix amb els convenis de les Nacions Unides i que dues agències qualifiquen molt positivament el seu compliment en responsabilitat social corporativa.

Com encaixa la gestió del cas dins dels compromisos fets per l'empresa?

El 2019, Indra va ser classificada com l'empresa amb pitjor posicionament en polítiques de DH en l'informe de l'Observatori de Responsabilitat Social Corporativa sobre les empreses de l'IBEX 35. La política de DH elaborada per Indra s'aprova el 2020, dos anys després que sortís a la llum la vinculació de l'empresa amb la compravenda d'armes en la guerra del Iemen. Per tant, Indra no havia assumit els compromisos de diligència deguda i l'establiment d'un mecanisme de prevenció, mitigació i reparació d'impactes negatius en drets humans. Tot i així, el Centre Delàs i la Fundació Finances Ètiques han continuat demandant que s'eliminés el comerç d'armes del portfoli de productes oferts per Indra, i han continuat reivindicant la comissió de vulneracions de drets humans al Iemen.

En la política de DH, Indra es **compromet a respectar i promoure el respecte als drets humans que es puguin veure impactats directament o indirectament per les seves operacions, a desenvolupar mecanismes de prevenció i mitigació dels riscos en Drets Humans, i a reparar els impactes negatius en el cas que es materialitzessin, així com a establir un mecanisme de control intern** dels compromisos adquirits en matèria de Drets Humans.

Per tant, **Indra ha avançat en assumir compromisos específics de compliment de Drets Humans, però ara és necessari que hi faci front**. Per a complir amb els compromisos de Diligència Deguda, Indra hauria de realitzar investigacions internes respecte de l'abast que els components venuts a Navantia poden tenir realment en la compravenda d'armes a l'Àrabia Saudita, i en cas que es verifiqui, eliminar aquest impacte tallant el flux de components a Navantia.

⁵⁵ Indra (2020). Política de Drets Humans. Recuperada de: <https://www.indracompany.com/sites/default/files/d7/Documentos/Sobre-Indra/politicadeddhhes20012021.pdf>

⁵⁶ Indra (2020). Codi Ètic i de Compliment Normatiu. Recuperat de: <https://www.indracompany.com/sites/default/files/d7/Documentos/Sobre-Indra/codigoeticoes23122020.pdf>

⁵⁷ Calvo, J. (2018) Indra Sistemas S.A., armes per a la guerra i la militarització de fronteres. <http://centredelas.org/publicacions/indra-sistemas-s-a-armas-para-la-guerra-y-la-militarizacion-de-fronteras/>

8.7. Sacyr

- Política de Drets Humans (2020)⁵⁸
- Codi Conducta (2020)⁵⁹

Vulneració de drets humans per risc a la salut, a la vida i al medi ambient en la remodelació de les vies fèrries del corredor de Nacala, Moçambic

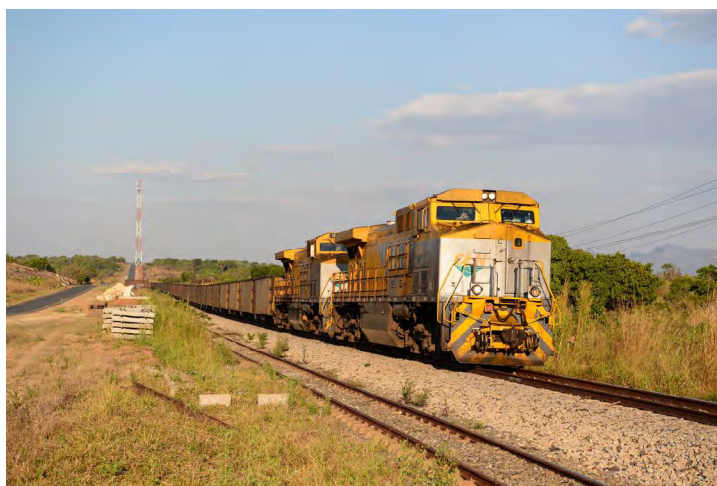
El 2018 es publica un informe d'Alianza por la Solidaridad⁶⁰ en què s'indica que Somague i Neopul, filials portugueses de Sacyr, estan executant un contracte per obres ferroviàries a Moçambic. El projecte, el corredor de Nacala, ha comportat el desplaçament i l'impacte econòmic en milers de famílies, i un greu risc sobre la salut, a la vida i al medi ambient a causa de la falta de seguretat en les vies i a les conseqüències d'emissions de pols derivades el transport del carbó. Tot i que el juny de 2020 Sacyr va vendre la filial de Sacyr Somague Moçambique, segueix gestionant la filial Neopul.

Gestió del cas: Sacyr no ha emès comunicats respecte de l'informe d'Alianza por la Solidaridad, ni tampoc s'hi ha pronunciat els seus informes de sostenibilitat anuals.

Com encaixa la gestió del cas dins dels compromisos fets per l'empresa?

Tant el Codi de Conducta com la política de DH han estat aprovats amb posterioritat a la publicació de l'informe sobre els impactes del corredor de Nacala. Tot i així, en el punt 2.a) i b) de la política de DH, Sacyr **es compromet a identificar, prevenir, mitigar i rendir comptes de com aborda l'impacte de DH en les seves operacions i a reparar, en la mesura del possible, les conseqüències negatives que hagi contribuït a provocar.**

Donat que les vulneracions de DH en el corredor continuen tenint lloc, afectant la salut i el risc a la vida de les persones que fan vida al voltant de les vies, **Sacyr hauria d'avaluar l'impacte de la seva actuació i mitigar-la en la mesura del possible.** Per exemple, respecte de la falta de seguretat a les vies, Sacyr podria col·locar tanques protectores a la via per evitar accidents i morts en la zona, així com habilitar zones de pas segures. Finalment, Sacyr també estaria incomplint els compromisos establerts en el Codi de conducta d'actuar amb un enfocament preventiu que afavoreixi el medi ambient i de minimització de l'impacte negatiu de les seves activitats en les poblacions.

Tren de carbó a Nacala

Font: [Matthias Hille](#), sota la llicència copyright CC 4.0.

⁵⁸ Grup Sacyr (2020) Política de Drets Humans. Recuperada de: <https://www.sacyr.com/documents/63048160/63076492/POL%C3%8D-TICA%20DE%20DHv2tcm29-45746.pdf/ef02d362-8b92-003d-da32-b143f0ad4abd?1.0#:~:text=El%20respeto%20por%20los%20Derechos,los%20que%20ejerce%20su%20actividad>.

⁵⁹ Grup Sacyr (2020). Codi Ètic. Recuperat de: <https://www.sacyr.com/documents/63048160/63076492/POL%C3%8D-TICA%20DE%20DHv2tcm29-45746.pdf/ef02d362-8b92-003d-da32-b143f0ad4abd?1.0#:~:text=El%20respeto%20por%20los%20Derechos,los%20que%20ejerce%20su%20actividad>.

⁶⁰ Alianza por la Solidaridad (2020). Desarrollo, ¿Para Quién? El caso Sacyr en Mozambique. <https://www.alianzaporlasolidaridad.org/axs2020/wp-content/uploads/Tierra-mozambique-diagn%C3%B3stico-caso-sacyr.pdf>.

8.8. ACCIONA

- Política de Drets Humans (2015⁶¹, actualitzada al 2018⁶²)

Falta de transparència i vulneració al dret de consulta i consentiment informat als parcs eòlics de Tehuantepec, Mèxic

Publicació durant l'any de 2020 de notícies sobre la falta d'informació i transparència de les empreses que gestionen parcs eòlics a l'istme de Tehuantepec, Oaxaca, Mèxic, denunciada per diverses assemblees de pobles indígenes. A més, ACCIONA és acusada de recórrer a la violència policial en contra de les mobilitzacions que protestaven contra el projecte.

Gestió del cas: ACCIONA va respondre a les acusacions sobre la gestió a l'istme de Tehuantepec en un informe sobre les actuacions que s'han fet a la regió⁶³. Tot i que el conflicte no està resolt, ja que els actors socials continuen denunciant les vulneracions i la falta de reparació, a l'informe d'ACCIONA s'explica l'aplicació del procés "Gestión de Impacto Social" a la zona, consistent en quatre fases diferents: (1) identificació de riscos, (2) avaluació d'impactes, (3) proposta de mesures a al comunitat i (4) implantació i seguiment de les mesures. Donat que la gestió de l'impacte es troba en l'última fase, la resta de l'informe detalla les activitats dutes a terme com a resultat del procés. En l'informe, es ressalta la implicació d'ACCIONA amb les comunitats de la regió, però no es respon a les acusacions de vulneracions més enllà d'establir que el desenvolupament de la indústria eòlica a Mèxic té diferents graus d'acceptació i que el context polític del tema energètic al país ha cobrat interès recentment.

Protesta contra els megaprojectes a l'istme de Tehuantepec. Font: Asamblea dels Pobles en Defensa de l'Istme

⁶¹ Grup ACCIONA (2015). Política de Drets Humans, Recuperada de: <https://mediacdn.accionacom/media/366044/libropoliticas.pdf>

⁶² Grup ACCIONA (2018). Política de Drets Humans, Recuperada de: <https://mediacdn.accionacom/media/wo5ae1fs/politica-derechos-humanos.pdf#ga=2.247753991.1048197135.1624882763-2100088602.1624882763>

⁶³ Grup ACCIONA (2020), Breve descripción del desempeño social de proyectos eólicos en Zona Istmo, Oaxaca. https://www.business-humanrights.org/documents/3814/Respuesta_Noticias_Impacto_social_Respuesta_180620.RvDP_002.docx

Com encaixa la gestió del cas dins dels compromisos fets per l'empresa?

ACCIONA estableix en la política de DH el seu **compromís a no participar ni ser còmplice d'accions que comprometin els drets humans, explicita la seva atenció especial als grups vulnerables, com les comunitats indígenes, i estableix el seu compromís a realitzar procediments de diligència deguda de les conseqüències negatives de les seves activitats sobre els drets humans**. A més, també estableix que ACCIONA es compromet a respectar els drets humans i llibertats reconegudes en els convenis de l'Organització Internacional del Treball (entre elles, per tant, el conveni 169 OIT).

El compliment per tant d'ACCIONA del procés de diligència deguda és més complet que l'observat en altres casos en el present informe, ja que **detalla que el procés s'ha realitzat i demostren quines mesures s'han aplicat com a resultat**. Tot i així, en el comunicat, ACCIONA **no adreça les acusacions de recórrer a la violència policial contra les manifestacions ni en l'incompliment del conveni 169 OIT sobre consentiment informat de les comunitats indígenes**. Només detallen en el comunicat que les notícies que es publiquen sobre la indústria eòlica a la regió són sovint generalistes, i no entra a determinar si aquestes vulneracions s'han produït o no, o si se n'ha avaluat l'impacte.

8.9. SUARA Cooperativa

En tractar-se d'una entitat sense ànim de lucre que opera exclusivament a l'estat espanyol, Suara **és l'única entitat analitzada de la qual no s'han denunciat vulneracions de drets humans fora de l'estat**. Respecte a les polítiques de responsabilitat social corporativa, Suara **estableix tenir un sistema de gestió responsable en què s'incorporen els ODSs, més enllà de la seva activitat quotidiana, invertint part del benefici de l'exercici anterior en projectes escollits per projectes participatius interns**. També publica anualment la Memòria de Sostenibilitat⁶⁴, **en què de manera transparent i dinàmica es mostren les dades rellevants sobre les condicions laborals de les treballadores i l'impacte social i econòmic de la cooperativa**, com la rotació de personal, tipus de contractes, proporció de treballadors i treballadores per gènere, total d'afiliats cooperativistes, valor social integrat, etc.

De manera relativament similar a ISS, que s'exposa a continuació, **l'aposta per un model en què la gestió de responsabilitat corporativa comprèn l'orientació inicial de l'entitat comporta una cobertura més extensiva i adaptada a les característiques de l'organització**, però tot i així, Suara continua sense haver elaborat una política explícita de DH ni tampoc s'ha compromès formalment a processos de diligència deguda en cas que hi hagi denúncies.

---

⁶⁴ Suara Cooperativa (2020; 2019; 2018; 2017). Memòries de Sostenibilitat, Recuperades de: <https://www.suara.coop/es/memorias-sostenibilidad>

8.10. ISS

ISS es tracta d'un cas particular en matèria de gestió de responsabilitat corporativa. No s'ha elaborat cap política de DH en si, però ISS reafirma el seu enfocament global "Business as usual" basat en la responsabilitat social corporativa i la pàgina web de l'empresa⁶⁵ recopila un complet seguit de polítiques, que abasten des del codi de Conducta, polítiques de diversitat, cadena de subministrament, de responsabilitat social corporativa, de remuneració, i de diversitat i inclusió, entre d'altres. **Aquest enfocament fa que es cobreixin un ventall més ampli d'aspectes de responsabilitat social corporativa d'una manera més detallada que la mitjana de les empreses analitzades, però no s'han trobat explicacions detallades de processos a seguir en cas de violacions de drets humans (Diligència deguda).** Tan sols es menciona en la política de Responsabilitat Corporativa **l'esforç en la identificació i mitigació de riscos en drets humans en les seves operacions i el sistema de comunicació d'incidents global, que inclouria violacions de drets humans.**

Provisió de serveis de seguretat, neteja i càtering als territoris palestins ocupats per part de l'estat d'Israel i no reconeguts per les Nacions Unides.

El 2012 es va publicar un informe per Danwatch en què s'informava que ISS estava proveint serveis de seguretat, neteja i càtering als Alts de Golan i a la Ribera de l'Oest (West Bank), territoris ocupats no reconeguts per les Nacions Unides⁶⁶.

Gestió del cas: El 2012 ISS va emetre un comunicat enumerant els pocs empleats que continuaven treballant en aquelles àrees, i que després d'una avaluació inicial s'havia arribat a la conclusió que les persones treballadores no estaven acomplint les seves tasques d'una manera que afectés negativament els drets humans a la regió. El 2014 va comunicar que ISS s'havia venut l'empresa subsidiària (Kfir) que oferia serveis de seguretat als Alts de Golan i va emetre un comunicat explicant que, per diverses raons, entre elles algunes morals, no tenien intenció de renovar el contracte pel qual oferien serveis de càtering i neteja a la Ribera de l'Oest, de manera que reduïen a només serveis de càtering i neteja proveïts a la zona⁶⁷.

Com encaixa la gestió del cas dins dels compromisos fets per l'empresa?

Tot i els escassos compromisos explícits amb l'avaluació d'impacte de DH, la gestió s'ha correspost relativament amb aquests. La publicació de l'informe per part de Danwatch va portar a una anàlisi sobre l'impacte de les vulneracions comeses pels treballadors de l'empresa, i la venda de la filial que proveïa serveis de seguretat al·legant, en part, raons morals, a més d'econòmiques, mostra una tendència diferent d'altres casos analitzats. Mentre empreses com Ferrovial o Sacyr han deixat de renovar els contractes i/o es van vendre les filials implicades en els projectes arran dels quals es van fer les denúncies, sense explicitar si aquest canvi es devia en part a les possibles vulneracions, ISS explicita les raons morals per deixar de treballar en part en els territoris ocupats.

Cal recordar, però, que **malgrat la gestió integral de responsabilitat social corporativa i l'aplicació dels processos de diligència deguda, ISS no deixa de ser una EMS que opera a escala global. Aquesta acumula denúncies de diferents col·lectius arreu del món per demandes de salaris dignes, paritat de salaris amb treballadors no subcontractats, dret a baixa per malaltia o incompliments en subrogació d'empresa i manteniment de treball**⁶⁸.

⁶⁵ ISS (20 de maig de 2021). ISS world, Investor Relations. Corporate Governance, <https://www.issworld.com/en/investor/investor-relations/corporate-governance#isscorporategovernancedocuments66>

⁶⁶ Johanisson, F. (2012, 10 de juny). ISS provides security services in illegal settlements, Danwatch. <https://old.danwatch.dk/en/nyhed/iss-har-vagter-i-ulovlige-bosaetelser/>

⁶⁷ Elsvor, S.; Johanisson, F. & Voller, L., (2014, 31 de juliol). ISS sells security company in Israeli settlements, <https://old.danwatch.dk/en/nyhed/iss-sells-security-company-in-israeli-settlements/>

⁶⁸ Bery, F. (2020, 2 de juny). Homerton hospital cleaners' union threaten strike action over contract row, Hackney Gazette. <https://www.hackneygazette.co.uk/news/health/homerton-hospital-cleaners-union-threaten-strikes-3662538>.

Mohdin, A. (2019, 5 de setembre). Whitehall department strike grows as workers demand living wage. The Guardian. <https://www.theguardian.com/politics/2019/sep/05/whitehall-department-strike-grows-as-workers-demand-living-wage>.

9. Conclusions i recomanacions

9.1. Conclusions

Al llarg d'aquest informe **s'han localitzat les principals empreses actores** en la contractació pública catalana i els seus relats, polítiques i coherència en el respecte pels drets humans a través de la seva operativitat territorial, i **també s'han identificat les principals empreses multiserveis i s'ha mesurat el seu impacte en la contractació pública executada a Catalunya.**

El focus temporal de l'anàlisi de contractació s'ha centrat entre 2016 i 2019, amb dues excepcions. Les dades de les administracions catalanes i estatals estaven disponibles per a 2020, i s'han inclòs els contractes anteriors a 2016 de les administracions catalanes que estaven registrats a la Plataforma de Contractació Pública, en què el més antic data de 1998.

Durant aquest període s'ha analitzat **l'evolució temporal del valor mitjà per contracte. La tendència ha estat d'augment del valor mitjà per l'Ajuntament de Barcelona**, que ha passat dels 15 milers d'euros a 2016 a 20 a l'any 2019, i **reducció per les administracions catalanes**, passant de 65 a 13 milers d'euros de mitjana, entre 2016 i 2020.

En l'informe s'han identificat les deu principals actores en la contractació pública executada a Catalunya:

Actores	Total de valor adjudicat vinculat	% sobre el total dels contractes
FCC	2.759.720.937,93 €	7,10%
ACS	2.341.014.638,31 €	6,02%
Telefónica	730.579.495,05 €	1,88%
ENEL	537.439.714,53 €	1,38%
FERROVIAL	526.939.827,12 €	1,36%
INDRA	422.054.396,60 €	1,09%
Sacyr	275.083.751,39 €	0,71%
ACCIONA	267.190.034,07 €	0,69%
SUARA	228.743.954,20 €	0,59%
ISS	135.710.674,14 €	0,35%

Taula 11. Valor i proporció sobre el total adjudicat a les deu principals empreses o grups empresarials actors en la contractació pública executada a Catalunya.

Dels resultats de l'anàlisi de dades, podem extreure les següents conclusions:

- Resulta alarmant que **tan sols deu actores** s'enduguin individualment uns volums tan elevats de contractació pública, equivalent al **21% del total de la contractació pública**. Únicament vinculats a FCC trobem més de 7.759 milions d'euros, que correspondria a més del 7% de tot el volum de contractació, i vinculats al grup ACS s'han trobat contractes per valor de més de 2.340 milions, que correspondrien al 6% del total.

En aquesta anàlisi s'ha comprovat com les empreses multiserveis i *facilities* acaparen una alta proporció del volum total de contractació pública, arribant a **un 5% de tots els valor adjudicats** o al total de 1.974 milions d'euros si es tenen en compte només les empreses que s'autodenominen com a tals. Les xifres, però, arriben a nivells molt més alts si s'engloba un concepte socio-jurídic més ampli de les EMS, *facilities* i d'outsourcing. Si es tenen en compte les societats empresarials

afins, el volum de contractació vinculades a l'aplicació de mesures de precarietat laboral i de *dumping* social, **s'arriba a 17% del volum** (6.650 milions d'euros).

S'ha demostrat també, però, que qualsevol anàlisi sobre l'impacte de les EMS, *facilities* i afins en la contractació **pública serà conservadora per la dificultat en d'identificar-les**, i que per tant, **l'impacte és segurament més gran**.

Per pal·liar les mancances de dades, s'ha analitzat la contractació de les EMS, *facilities* i també de les anàlogues per tipus de servei a través del codi CPV, proveït per totes les administracions menys l'Ajuntament de Barcelona. Aquesta anàlisi ha permès estudiar el tipus de servei que les EMS proveeixen més sovint: neteja i residus, hostaleria i càtering, treballs de construcció i manteniment. S'ha comprovat que la contractació d'alguns tipus de serveis es troba monopolitzada per les empreses objecte de l'estudi.

- Pel que fa als serveis de clavegueram, brossa, neteja i medi ambient, a les EMS, *facilities* i afins se'ls va adjudicar el **42% de les adjudicacions entre 2016 i 2020, proporció que puja al 57% si afegim les empreses afins a aquestes**. Pel que fa als serveis comercials al detall **d'hostaleria i restauració, el 40% del volum entre 2016 i 2020 va ser adjudicat a EMS i facilities, i pels treballs de construcció va ser el 41% si es tenen en compte les vinculades**.
- Per últim, l'anàlisi de serveis de reparació i manteniment **serveix de recordatori de com és de difícil captar l'abast de les EMS**. Tot i que la proporció de volum adjudicat a favor seu entre 2016 i 2020 arriba al 6%, si s'hi afegeixen tan sols dues empreses que s'han detectat que no són autodenominades com a tals ni considerades afins (perquè no estan formalment vinculades a cap EMS o facility, però que tenen un *modus operandi* d'una EMS), aquesta proporció gairebé dobla la magnitud en arribar al 11.5%.
- El desenvolupament de polítiques de responsabilitat social corporativa per les grans actores de contractació pública ha estat positiu en els últims anys, dècada en què **la majoria han creat polítiques de drets humans i en què s'han compromès a dur a terme processos de diligència deguda en cas de presumptes violacions**. Tot i així, l'anàlisi ha demostrat que malgrat els avenços, a les empreses de l'estat espanyol encara els queda un camí llarg per recórrer.

En l'anàlisi de casos seleccionats, ENEL i ISS, les dues úniques empreses no espanyoles analitzades, han estat els grups empresarials amb polítiques de DH **més desenvolupades i que han aplicat els processos de diligència deguda de manera més completa i transparent**. FCC, ACS i ACCIONA han complert **parcialment amb els seus compromisos**, i Ferrovial, Indra i Sacyr han **incomplert el deure d'aplicar processos de diligència deguda**. S'ha detectat la necessitat de complementar les polítiques de DH en vigor, com en el cas de **Telefònica, i per acabar, s'ha analitzat el cas atípic de Suara, l'única empresa que no ha desenvolupat una política de DH, però de què tampoc se n'han trobat denúncies de violacions**.

Cal afegir, però, que l'anàlisi dels relats i coherència en l'aplicació de polítiques de DH s'ha fet per un **nombre reduït de casos, que no és necessàriament representatiu de la gestió de vulneracions de drets humans per aquestes empreses**. La principal conclusió de l'anàlisi és que la variació entre les diferents empreses en la gestió de vulneracions de drets humans retrata la **necessitat de desenvolupar eines que vinculin a les empreses adjudicatàries de serveis públics respecte de les vulneracions de drets humans comesos fora de l'estat espanyol**.

9.2. Recomanacions

Aquest informe retrata la **dependència de les administracions públiques d'un nombre reduït d'empreses i grups empresarials, particularment pel que fa a determinats serveis**. Tot i els mandats legals per a les administracions catalanes (inclosos els ajuntaments) de dividir la contractació en lots, i, per tant, reduir el valor per adjudicació i fer la contractació pública més accessible per a les PIMES, **l'Ajuntament de Barcelona no ha aconseguit reduir el valor mitjà per contracte**. Per tant, la primera recomanació, que és aplicable als tres nivells administratius esmentats, però especialment a

l'Ajuntament de Barcelona, és la següent:

1. Persistir en **dividir la contractació en lots per a fer-la més accessible a les petites i mitjanes empreses i entitats del tercer sector**, i menys dependent de grans actores, en la mesura del possible, i a poder ser, més enllà de les obligacions establertes per llei.

La precarietat laboral que pateixen les treballadores contractades per empreses multiserveis, *facilities* i afins es deriva en part de l'aplicació de convenis empresarials o de normativa base en lloc del conveni sectorial, aplicant mesures manifestament inferiors. També es dona un empitjorament de les condicions laborals quan els convenis col·lectius perden la seva vigència i s'aplica per defecte l'Estatut dels treballadors. Aquesta contractació no es dona només en tasques auxiliars, sinó també en les que són el nucli de l'activitat. Per tant, és necessari:

2. Introduir en nova contractació clàusules de condicions **d'execució de contractació socialment responsable, destinades a combatre la precarietat laboral**, que condicionin la vigència del contracte a un mínim de contractació fix de l'empresa contractant, les seves filials i de les empreses subcontractades, o que **introdueixin clàusules de contractació social on es determini l'aplicació dels convenis sectorials pertients**.
3. **Derogar completament la inversió de preferència del conveni d'empresa per sobre del de sector establerta en l'art. 84.3 ET.**
4. **Determinar la ultraactivitat no limitada dels convenis**, que comportaria l'ampliació de la vigència del conveni fins a l'aprovació d'un de nou.

Sobre el respecte dels drets humans a través de l'operativitat territorial de les empreses adjudicatàries en la contractació pública catalana, cal:

5. **Establir de manera extensiva mecanismes que vinculin la validesa dels contractes a la violació de drets humans a través de la seva operativitat territorial**, donant prioritat en la contractació a empreses adjudicatàries que no hagin comès violacions de drets humans en un període determinat de temps. En el seu defecte, és necessari que **la validesa del contracte es vinculi a la tinença d'eines corporatives que estableixin mecanismes per a la investigació, mitigació i reparació d'aquestes vulneracions i a l'aplicació efectiva d'aquests processos**.
- En aquest sentit, seguim les recomanacions fetes per Novact, Servei Civil Internacional i Nexes en la Guia per a la protecció i la promoció dels drets humans en la contractació pública sobre les mesures que es podrien incloure en l'execució del contracte, aplicant sancions o la resolució del contracte en cas d'incompliment de les obligacions establertes en matèria de drets humans⁶⁹.

Per acabar, cal recuperar les conclusions a què es va arribar a "Contractació pública amb drets socials, ambientals i perspectiva de gènere", de l'Observatori DESC⁷⁰. Aquesta guia detecta un seguit de límits que ofereix la contractació pública responsable i el conflicte permanent que suposa la protecció dels drets laborals, en especial, als països del sud, a través de l'operativitat territorial de les principals empreses actores en el context global del lliure mercat. Per tant;

6. És necessari avançar en el debat social sobre el model de gestió de determinats serveis, que no té per què passar necessàriament per la contractació pública. Com es conclou a partir dels resultats del present informe, cal posar **especial èmfasi en la gestió alternativa dels serveis de neteja i gestió de residus**, sectors pràcticament monopolitzats per empreses multiserveis, *facilities* i anàlogues i empreses **o grups vinculades a aquestes, així com en la provisió de serveis de reparació i manteniment i reparació, treballs de construcció i serveis comercials d'hostaleria i restauració**.

⁶⁹ Novact, Servei Civil Internacional i Nexes (2017), *Guia per a la protecció i la promoció dels drets humans en la contractació pública*. https://novact.org/wp-content/uploads/2017/11/GUIA_993_WEB_CAT.pdf

⁷⁰ Observatori DESC (2020), *Contractació pública amb drets socials, ambientals i perspectiva de gènere*, de l'Observatori DESC. *Guia per a la contractació pública responsable*. <https://observatoridesc.org/ca/contractacio-publica-amb-drets-socials-ambientals-i-perspectiva-genera>.

10. Annexos

Annex 1 – Empreses i grups empresarials identificats en la base de dades “Contractació Pública Catalunya”

Empresa	Filials i empreses vinculades
Acciona	EHN
	Acciona Agua SAU
	Acciona facility services
Acerinox	
ACS	Clece
	Multiserveis Ndavant
	Accent social
	ImesAPI
	Vías y Construcciones
	Grupo Cobra
	Etra
	SEMI
	MAESSA
	MAETEL
	EYRA
	CYMI
	Dragados
	Grupo Masa
	Intecsa Industrial
	INITEC Energía
	SICE
	Makiber
	Electren S.A.
	Cesionaria Vallès Occidental
	Manteniment i Conservació del Vallès
	Cogesa
	DRACE
	GEOCISA
	IRIDIUM
Aena (empresa pública)	
Almirall	Polichem (Poli group)
	Taurus (Poli group)
	Pharma (Poli group)
Amadeus	
Arcelor Mittal	

Banco Sabadell	
Banco Santander	
Bankia	
Bankinter	
BBVA	
CaixaBank	
Cellnex	
Cie Automotiva	
Colonial	Asentia
Compass Group	Eurest
	Scolarest
	Medirest
	Vitarest
	Vilaplana Catering
	Gow
Enagas	
ENEL	Endesa
	Endesa X
FCC	Aqualia
	Cementos Portland Valderrivas
	Cemusa (fins 2014)
	Técnica de Mantenimiento Inmobiliario (TMI)
	Megaplas
	Prefabricados delta
	SVAT (Sistemas y Vehiculos de Alta Tecnologia, S.A)
	Castellana de Servicios
	Sistemas de Control y Comunicaciones (Dubte de si és empresa realemtn)
	Conservacion y Sistemas
	Aridos de Melo
	Tirssa (Tratamiento Industrial De Residuos Solidos)
	TIRME
	Publimob
	Catalana de Servicios
	Limasa
	Clavegueram de Barcelona (CLABSA)

	Saneamientos y Servicios
	CTR Mediterráneo (Tratamiento Industrial de Residuos del Mediterraneo)
	Seinsa
Ferrovial	Cadagua
	Cintra
	Ferrovial Servicios
	Ferrovial Agroman
	Ferrovial Construcción
	Cespa
Grifols	
Grupo Constant Serivicios	
Grupo Elior	Serunion
	Elior properties
	Hortalizas elior
	Alessa
	Arce
	Hostesa
	Singularis
	Arume
Grupo Eulen	
IAG	Vueling
	Air Nostrum
	Iberia
	British Airways
	Eurostar
	Fly Level
	Aer Lingus
	Air Europa
Iberdrola	Iberinco
Inditex	Zara
	Bershka
	Massimo Dutti
	Pull&Bear
	Stradivarius
	Zara Home
	Oysho
	Uterqüe
	Tempe
	Lefties
Indra	
ISS	ISS Facility Services (antic soluciones de limpieza)
	ISS Soluciones de Catering
	ISS Soluciones de Limpieza Direct
Mapfre	

Meliá	
Merlin Properties	
Naturgy	Unión Fenosa distribución
	Nedgia
Pharmamar	Genomica
	Sylentis
Randstad Project Services	
Red Eléctrica	
Repsol	Petronor
	Talisman Energy
Sacyr	Valoriza
	Cafestore
	Deliquo
Siemens Gamesa	Gamesa Energia
	Gamesa Eòlica
	Gamesa Serveis
Sodexo	Seroclim
Solaria	
Suara	
Telefónica	Movistar
	Tuenti
Viscofan	

Annex 2 - Nota metodològica de l'elaboració de la base de dades Contractació Pública Catalunya

La base de dades “Contractació Pública Catalunya” (d’ara endavant, base de Contractació) s’ha creat amb l’objectiu de reflectir el volum, el tipus de serveis i els majors òrgans que realitzen contractació de les administracions públiques de la Generalitat i de l’Ajuntament de Barcelona executada a Catalunya, així com per identificar contractistes amb volums significatius d’adjudicació. Donat que la publicació de dades sobre contractació no està unificada en una sola plataforma, per a poder fer l’anàlisi hem aglomerat les dades de tres diferents bases publicades per la Generalitat, l’Ajuntament de Barcelona i l’estat Espanyol.

Per una banda, la fusió permet dur a terme la tasca principal del projecte, que consisteix en l’anàlisi conjunt dels adjudicataris i de l’import d’adjudicació, a més de l’organisme contractant. Per altra banda, el fet de que les tres bases publiquin diferents variables comporta que certes anàlisis complementàries es puguin fer només respecte alguns contractes i que el marc temporal de l’anàlisi de cada base pugui variar lleugerament.

El títol de cada base fa referència a la principal administració contractant, i a la primera variable de la base de Contractació, TIPUS BASE, consta la base origen de cada contracte o observació. L’equivalència entre les variables es mostra al punt 3.

1. Detall bases

i. Generalitat de Catalunya

Total contractes: 747.461

Font: Portal Dades Obertes, Govern Obert¹

La falta de correspondència entre el total dels imports destinats a la contractació pública publicats per la Generalitat, d’una banda, i els diferents pressupostos, de l’altra ha dificultat l’elecció d’una base. Això es deu a que si el total de despeses que consten a la base descarregada no són equivalents a les realment efectuades, no podem assegurar que l’exploració estadística sigui representativa de la realitat de contractació.

Les dades de Contractació de Govern Obert són les que més s’han assimilat a les despeses per activitat contractual de la Generalitat. Hem fet servir com a referència les memòries anuals d’activitat contractual de la Generalitat², que, igual que les dades de Govern Obert, diferencien entre adjudicacions, pròrrogues i contractació menor.

	Any	Import total base Govern Obert (en milions d’€)	Import informe d’activitat contractual de la Generalitat (en milions d’€)
Adjudicacions	2018	1.679	1.439
	2019	2.418	2.385
Menors	2018	301	299
	2019	339	331
Pròrrogues	2018	1.051	705
	2019	989	699
Anualitats	2018	-	1.091
	2019	-	1.179
Modificacions	2018	-	16
	2019	-	66

Taula 1. Correspondència entre els imports de la base de dades Govern Obert i els informes d’activitat contractual de la Generalitat de Catalunya, anys 2018 i 2019.

Els imports per adjudicacions, que representen el major volum, es corresponen aproximadament en-

¹ <https://analisi.transparenciacatalunya.cat/Sector-P-blic/Contractaci-de-Catalunya/hb6v-jcbf>

² <https://contractacio.gencat.cat/ca/difusio/publicacions/indicadors/informes/activitat/>

tre la base de Govern Obert i l'informe, així com el dels contractes menors. Les pròrrogues de la base excedeixen els imports de l'informe en uns 300 milions d'euros cada any, però en la base no consten classificades com a tals les despeses per anualitats ni modificacions, que representen més de 1.100 milions d'€ omesos en l'anàlisi. Donat que els imports dels contractes omesos és superior a l'excés de les pròrrogues, determinem que l'anàlisi serà conservador i que aquesta falta de congruència total entre els imports de Govern Obert i l'informe representen una limitació de l'estudi.

- Organismes inclosos

Generalitat de Catalunya, Universitats i Entitats de l'Administració local, menys Ajuntaments. S'han mantingut totes les entitats locals ja que es considera rellevant analitzar, també, la contractació d'administracions com les diputacions i els consells comarcals, entre d'altres.

- Antiguitat dels contractes

S'han descarregat tots els contractes disponibles a la base. Hi consten contractes executats des de 1998 fins a 2020, però la gran majoria (730.088, el 97.6% del total) són dels exercicis pressupostaris entre 2016 i 2020.

- Marc temporal

Any de publicació de l'adjudicació, variable EXERCICI. L'any d'exercici s'equival amb la data d'adjudicació (DATA ADJUDICACIÓ), que permet un filtratge més detallat, i pel que fa als contractes prorrogats, també és possible filtrar per les dates d'inici i fi de la pròrroga (DATA INICI PROGRROGA/DATA FI PRORROGA)

- Possibilitat l'anàlisi per:

- » SITUACIÓ CONTRACTUAL: menor, adjudicació, pròrroga
- » EXERCICI
- » SUBJECTE/ÀMBIT: Departaments i Sector Públic de la Generalitat de Catalunya, Entitats de l'Administració Local i Universitats
- » ORGANISME CONTRACTANT i la seva agrupació (AGRUPACIÓ ORGANISME CONTRACTANT)
- » PROCEDIMENT ADJUDICACIÓ
- » TIPUS CONTRACTE
- » ADJUDICATARI
- » IMPORT D'ADJUDICACIÓ (sense IVA)
- » DATA ADJUDICACIÓ
- » Duració: ANYS DURADA, MESOS DURADA i DIES DURADA
- » Numero de vegades que s'ha prorrogat el contracte (NUMERO PRORROGA), i data d'inici i final de la pròrroga
- » CODI CPV i la classificació de l'objecte del contracte

- Neteges efectuades

Contractes que constaven com a deserts i sense adjudicatari, i que, per tant, no consta que s'hagin materialitzat.

ii. Ajuntament de Barcelona

Total: 81.601 observacions, 222.423 contractes

Cal remarcar que, a diferència de la base de Govern Obert referent a la Generalitat i a altres administracions catalanes, cada observació no representa un contracte sinó l'import de tots els contractes que cada contractista ha realitzat en un any.

- Font: relació de contractistes de l'ajuntament de Barcelona³

Per a l'anàlisi de l'activitat contractual de l'ajuntament s'han utilitzat les relacions anuals de contractistes publicades per l'ajuntament, on s'hi inclou també la contractació dels Ens Municipals (Organismes autònoms, Entitats públiques empresarials, Societats mercantils i consorcis, fundacions i associ-

³ <https://opendata-ajuntament.barcelona.cat/data/ca/dataset/relacio-contractistes>

acions). Els imports totals de les relacions de contractistes coincideixen amb els imports del Resum de Contractació de l'Ajuntament de Barcelona⁴, i es pot, per tant, establir que l'anàlisi serà representativa de les dades ofertes per l'ajuntament.

- Organismes inclosos: Ajuntament de Barcelona i Ens municipals
- Antiguitat contractes

Aquells executats entre 2016 i 2019, donat que en el moment de la descàrrega, les dades de 2020 no hi constaven encara. La falta de Resums de contractació de l'ajuntament anteriors a 2016 i la modificació del format de la relació de contractistes a partir d'aquell any no ha fet possible l'anàlisi de les dades de 2015 i anteriors.

- Marc temporal: any d'execució del contracte, variable EXERCICI
- Permet l'anàlisi per:
  - » EXERCICI (Any)
  - » TIPUS ENS: Ajuntament de Barcelona, Consorcis, Entitats Públiques Empresarials, Fundacions i Associacions, Organismes Autònoms i Locals i Societats Privades Municipals
  - » ORGANISME CONTRACTANT
  - » ADJUDICATARI (Nom proveïdor)
  - » NIF (del Contractista)
  - » Nombre de contractes anuals realitzats amb aquell contractista (Nº CONTRACTES)
  - » IMPORT ADJUDICACIÓ (Import total adjudicat)
- Neteges efectuades

Rectificació de nombre de contractes anuals realitzats amb el contractista i import d'adjudicació allà on constava canviat per error en la base d'origen.

iii. Estatal

- Font: Plataforma de Contratación del Sector Público de l'Administració de l'Estat (PLACSP), descarregat a través del portal Plataforma de Serveis de Contractació Pública (PSCP)⁵.

La inclusió de contractació pública estatal té l'objectiu de complementar l'anàlisi de la contractació pública executada a Catalunya. S'han escollit les dades accessibles a través de la PCSP donat que disponibilitat els contractes en format Excel, mentre que la plataforma estatal no permet la descarrega directa sinó a través d'arxius .atom fragmentats.

- Marc territorial

S'han descarregat tots els contractes adjudicats i resolts amb execució a Espanya, Catalunya i, també, aquells sense lloc d'execució especificat (variable LLOC EXECUCIÓ).

Per poder detallar si els contractes de la base estatal que no tenien lloc d'execució especificat o que hi constava Espanya s'havien executat, total o parcialment, a Catalunya, s'ha creat una nova variable sota l'etiqueta "FORA DE CATALUNYA". S'ha cercat en les variables "ORGANISME CONTRACTANT" i "DESCRIPCIÓ EXPEDIENT" els noms de les comunitats autònomes, províncies i capitals de província, de manera que es pogués obtenir més detall sobre el lloc d'execució. Els contractes que contenen el lloc d'execució en alguna de les dues variables, s'han classificat en "FORA DE CATALUNYA" com a "SI" o "NO" en funció d'on s'havien executat, i aquells els quals no hem pogut esbrinar-ne el lloc, s'han classificat com a "INCERT".

L'anàlisi es centrarà per tant en aquells contractes on consti Catalunya, Barcelona, Girona, Lleida o Tarragona en "LLOC D'EXECUCIÓ" i que en la variable de "FORA DE CATALUNYA" hi consti "NO".

- Total contractes

⁴ <https://ajuntament.barcelona.cat/transparencia/ca/gestio-economica-i-administrativa>

⁵ https://contractaciopublica.gencat.cat/ecofin_pscp/AppJava/search.pscp?reqCode=start

En la base hi consten un total de 38.993 contractes, però una vegada fet el filtratge per lloc d'execució a Catalunya, en queden 5.264 per analitzar.

- Antiguitat dels contractes

La descàrrega s'ha fet filtrant a través de l'ÚLTIMA MODIFICACIÓ, que indica la data de l'última alteració de la publicació de l'adjudicació. S'hi recullen, per tant, els contractes dels que es va publicar la seva adjudicació entre 2016 i 2020 i aquells que es van publicar abans però que van ser modificats entre aquests dos anys.

- Marc temporal: data de la publicació de l'adjudicació a la PLACSP.
- Permet l'anàlisi per:
  - » ORGANISME CONTRACTANT (Òrgan de contractació)
  - » TIPUS CONTRACTE
  - » LLOC EXECUCIÓ
  - » ADJUDICATARI (Denominació de l'adjudicatari)
  - » PRESSUPOST LICITACIÓ
  - » IMPORT ADJUDICACIÓ
  - » Primera data de publicació de l'adjudicació (DATA ADJUDICACIÓ)
  - » Data de l'última modificació de la publicació de l'adjudicació (ÚLTIMA MODIFICACIÓ)
  - » CODI CPV i la classificació de l'objecte del contracte
- Netejes efectuades

S'han eliminat els contractes que no tenien contractista ni import d'adjudicació, ja que es presumeixen anul·lats.

- Incís Port de Barcelona, Aena, TMB, Tram, Adif, Renfe

ADIF i RENFE es remeten a la PLACSP. Port de Barcelona mostra les contractacions a la seva pàgina, però estan vinculades també al PLACSP. AENA mostra contractacions en curs, i fa referència també a la PLACSP.

EL TRAM és propietat majoritàriament d'empreses privades (AMB i FGC tenen una petita participació), i per tant no s'ha trobat informació sobre la seva contractació.

TMB és la denominació comuna de les empreses del Ferrocarril Metropolità de Barcelona, S. A., y Transports de Barcelona, S. A, i es pot trobar la seva contractació a la PCSP.

2. Modificacions i neteges comunes a dues bases o més

i. Codis CPV i classificació de l'objecte del contracte

Els contractes de la base de la Generalitat i l'Estatl contenen el codi CPV, que permet una classificació de l'objecte del contracte. De tots els contractes amb codi CPV (527.698), 5.042 tenien més d'un codi CPV. Els diferents codis s'han desglossat en columnes diferents, pel que existeixen tanes columnes de codi CPV (CODI CPV 1, CODI CPV 2, etc.) com el nombre de codis màxim que tenia un contracte. Donat que els contractes amb més d'un codi representen menys d'un 1% del total amb codi CPV, s'ha procedit a analitzar només el primer codi de cada contracte (CODI CPV 1).

Per fer aquest anàlisi s'ha creat una nova variable "CLASSIFICACIÓ CPV 1", on consta el tipus de producte de l'objecte del contracte segons el codi. Per fer la classificació, s'han pres els tres primers dígit dels codis.

ii. Neteja ADJUDICATARI – denominacions socials

Per tal de minimitzar les diferències d'escriptura del nom dels adjudicataris, s'han modificat les denominacions socials de manera que totes estiguin escrites amb lletres majúscules i sense puntuació ni espai entre les lletres.

iii. ID contracte/observació

A efectes d'ordenar i identificar els contractes i observacions, s'ha creat la variable ID, que dona una identificació numèrica única per a cada observació.

iv. Neteja ADJUDICATARI – eliminació entrades buides

Els contractes dels que no es tenia informació sobre el contractista o el preu d'adjudicació s'han eliminat.

3. Equivalència entre variables de les diferents bases

En el moment de fusionar les tres bases, i per permetre l'anàlisi conjunta dels adjudicataris i els imports d'adjudicacions, s'han hagut d'equivaler les variables de les diferents bases. Pel nom de les variables de la base definitiva de Contractació s'ha deixat el nom de les variables de la base de la Generalitat, i les altres dues bases s'han integrat de la següent manera:

GENERALITAT	AJUNTAMENT DE BARCELONA	ESTATAL
TIPUS BASE		
ID		
SITUACIO CONTRACTUAL		
EXERCICI	ANY	(any aïllat de la variable ÚLTIMA MODIFICACIÓ)
SUBJECTE/AMBIT		ÀMBIT DE LA CONTRACTACIÓ
ID AGRUPACIO ORGANISME		
AGRUPACIO ORGANISME		
	TIPUS ENS (BASE AJUNTAMENT BARCELONA)	
ID ORGANISME CONTRACTANT		
		FORA DE CATALUNYA
ORGANISME CONTRACTANT	ÒRGAN CONTRACTANT	ÒRGAN DE CONTRACTACIÓ
CODI EXPEDIENT		CODI DE L'EXPEDIENT
PROCEDIMENT ADJUDICACIO		
TIPUS CONTRACTE		TIPUS DE CONTRACTE
		LLOC D'EXECUCIÓ
DESCRIPCIO EXPEDIENT		DENOMINACIÓ
NUMERO LOT		
ADJUDICATARI	NOM PROVEÏDOR	DENOMINACIÓ DE L'ADJUDICATARI
MÚLTIPLES ADJUDICATARIS (UTE)		
ADJUDICATARI NET		
EMPRESA MATRIU		
MULTISERVEIS		
IBEX 35		
	NIF	
	Nº CONTRACTES	

		PRESSUPOST DE LICITACIÓ (EN EUROS)
IMPORT ADJUDICACIO	IMPORT TOTAL ADJUDICAT	IMPORT D'ADJUDICACIÓ (EN EUROS)
DATA ADJUDICACIO		PRIMERA PUBLICACIÓ
		ÚLTIMA MODIFICACIÓ
CONTRACTE		DESCRIPCIÓ DE LA PRESTACIÓ
LOT DESERT		
DIES DURADA		
MESOS DURADA		
ANYS DURADA		
NUMERO PRORROGA		
DATA INICI PRORROGA		
DATA FI PRORROGA		
		URL DE LA LICITACIÓ
CODI CPV 1		CPV 1
CLASSIFICACIÓ CODI CPV 1		CLASSIFICACIÓ CODI CPV 1
CODI CPV 2		CODI CPV 2
CODI CPV ...		CODI CPV ...

Taula 2. Equivalència entre les variables de les bases de la Generalitat, Ajuntament de Barcelona i Estatal

Les variables que consten en color taronja s'han creat noves a efectes de l'anàlisi de la base.

4. Explotació estadística

De cara a l'explotació estadística de la base s'han creat una sèrie de variables:

- » Múltiples adjudicatari (UTE)
- » Adjudicatari NET
- » Empresa Matriu
- » Multiserveis/Facility
  - La classificació en Multiserveis o Facility s'ha fet en funció de l'autodenominació de l'empresa com a tal. S'ha considerat que una empresa s'autodenomina com a multiserveis, facility o assimilable si en la seva denominació social utilitza les paraules multiserveis, facility, subcontractació o outsourcing (i les seves traduccions al català, castellà i anglès). També s'ha considerat que s'autodenominaven com a tals i en la seva pàgina de presentació s'identifiquen com a tals.
- » CLASSIFICACIÓ CODI CPV 1
- » CODI CPV 2, etc.

